

**UNIVERZITA
JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA**

Magisterské kombinované studium

2010 – 2012

Diplomová práce

Radek HŘIB

Sjednocená Organizace Nevidomých a Slabozrakých ČR (SONS) –
význam organizace v sociální a pracovní rehabilitaci těžce zrakově
postižených

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jana JANKOVÁ

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies

2010 – 2012

Diploma Thesis

Radek HRIB

CBU – Czech Blind United – importance of the organization for
social and work rehabilitation of the visual handicapped

Prague 2012

The diploma thesis work supervisor:

Mgr. Jana JANKOVA

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Literaturu a veškeré další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 1. května 2012

Radek HŘIB

Poděkování:

Rád bych poděkoval Mgr. Janě Jankové za odborné vedení při zpracování práce. Pánům Václavu Poláškov, prezidentovi SONS a PhDr. Rudolfu Volejníkovi, viceprezidentovi SONS za cenné informace. V neposlední řadě děkuji PhDr. Josefu Smýkalovi za poskytnutí jeho publikací. Také Evě a Janu Budzákovým, dotazovaným respondentům za jejich čas a ochotný přístup, Bohu a všem, kteří mě při tvorbě práce podporovali.

Anotace:

Tato diplomová práce se zabývá významem Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS) z hlediska sociální a pracovní rehabilitace těžce zrakově postižených. Popisuje problematiku zrakového postižení, vysvětluje pojmy rehabilitace a rekvalifikace. V této souvislosti prezentuje další významné organizace poskytující služby s cílem usnadnit a zkvalitnit život této specifické skupině lidí. V závěru se autor pokouší na základě shromážděných informací z dostupných materiálů a také výstupu z rozhovorů s těžce zrakově postiženými zhodnotit aktuální úroveň služeb.

Klíčové pojmy:

Kvalita života, nevidomí lidé, organizace, rehabilitace, rekvalifikace, služba, SONS, zrakově postižený, zrakové vady.

Annotation:

This thesis deals with the importance the CBU - Czech Blind United in terms of social and labor rehabilitation of severely visually handicapped. Describes visual impairment issues, explains the concepts of rehabilitation and retraining. In this context, presents other major organizations providing services to facilitate and improve the life of this specific group of people. In conclusion, the author tries on the basis of information gathered from available materials and exit interviews with blind and visually handicapped to assess the current level of service.

Key words:

Blind people, CBU, organization, quality of live, rehabilitation, retraining, visual deffect, visually handicapped, service.

OBSAH

ÚVOD	9
1. ZRAKOVÉ VADY	11
1.1. Zrakové postižení.....	11
1.2. Klasifikace zrakového postižení	14
1.3 Popis zrakových vad	16
1.3.1 Poruchy barvocitu	17
1.3.2 Refrakční vady (Myopie, Astigmatismus)	17
1.3.3 Katarakta (šedý zákal).....	18
1.3.4 Afakie	18
1.3.5 Glaukom (zelený zákal)	18
1.3.6 Retinopatie	18
1.3.7 Degenerace sítnice (Pigmentová degenerace sítnice a degenerace žluté skvrny).....	19
1.3.8 Záněty sítnice	20
1.3.9 Odchlípení sítnice	20
1.3.10 Změny terče zrakového nervu.....	20
1.3.11 Albinismus	21
1.3.12 Aniridie (chybění, anomálie duhovky)	21
1.3.13 Colobom.....	21
1.3.14 Keratokonus	21
1.3.15 Mikroftalmie	21
1.3.16 Nystagmus.....	22
1.3.17 Binokulární vidění.....	22
1.3.18 Amauróza	22
2. REHABILITACE.....	23
2.1 Sociální rehabilitace.....	23
2.1.1 Prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených	24
2.1.2 Nácvik sebeobslužných činností	25
2.1.3 Nácvik čtení a psaní Braillova bodového písma.....	26
2.1.4 Nácvik psaní na klávesnici PC.....	26
2.1.5 Reedukační a kompenzační výcvik.....	27

2.1.6 Rozvíjení fyzických dovedností.....	27
2.1.7 Psychosociální a komunikační výcvik	27
2.1.8 Rodinná terapie	28
2.1.9 Nácvik vlastnoručního podpisu.....	28
2.1.10 Cizí jazyk	29
2.2 Pracovní rehabilitace	29
2.2.1 Kartonážní dílna.....	30
2.2.2 Košíkářská dílna.....	30
2.2.3 Tkalcovská dílna	31
2.2.4 Keramická dílna	31
2.3 Rekvalifikace	31
3. SJEDNOCENÁ ORGANIZACE NEVIDOMÝCH A SLABOZRÁKÝCH ČESKÉ REPUBLIKY	35
3.1 Poslání a cíle SONS.....	37
3.2 Organizační uspořádání	38
3.3 Členství v SONS ČR	41
4. DALŠÍ VÝZNAMNÉ ORGANIZACE ZŘÍZENÉ SONS ČR.....	44
4.1 Tyfloservis, o.p.s.....	45
4.2 Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina, o.p.s.....	46
4.3 Tyflocentrum	50
5. AKTUÁLNÍ ÚROVEŇ SLUŽEB REHABILITACE TĚŽCE ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH.....	54
5.1. Vlastní zhodnocení	57
ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	61
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....	65
SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

V současné době žije v České republice přibližně 1 mil. osob se zdravotním postižením, z čehož cca. 100 tisíc osob je těžce zrakově postižených. Mnoho lidí se domnívá, že bez zraku není možné prožít plnohodnotný život. Ne vždy tomu tak musí být a řada těžce zrakově postižených se s názorem nemožnosti prožít život „normálním“ způsobem neztotožňuje, ba naopak. Zároveň je však nutné podotknout, že život se zrakovým postižením přináší řadu obtíží, se kterými je potřeba se vyrovnat ať už s vlastní či cizí pomocí. Aby tito lidé mohli vést kvalitní, důstojný život na odpovídající úrovni, potřebují si osvojit návyky, které jim umožní být samostatnými a soběstačnými v běžných životních situacích. K tomu jim napomohou především programy **sociální a pracovní rehabilitace**. Navíc těm, kteří mají touhu začlenit se do společnosti i po pracovní stránce jsou k dispozici různé **rekvalifikační kurzy a školení**. Samozřejmostí je také přístup okolí, lidí, se kterými jsou těžce zrakově postižení ve vzájemné společenské interakci. V neposlední řadě je také nutná pomoc formou odpovídající legislativy, která by měla zajistit podporu a ochranu jak samotným zrakově postiženým, tak také odpovídající podmínky pro existenci organizací, které se věnují péči a poskytování služeb určeným ke zkvalitnění života takto hendikepované skupině občanů.

Hlavní takovou organizací u nás je Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS) a její dceřiné společnosti. Tyto všechny byly založeny k uspokojování potřeb těžce zrakově postižených a jejich rehabilitaci.

Každý člověk se do této situace může dostat snadno a rychle, někdy je to otázka minuty. Pokud přijde, jindy zdravý, člověk v dospělosti o zrak, cítí velkou bezbrannost vůči okolnímu světu a neví, jak se má chovat. Nedokáže pak ani předpokládat, jak se budou chovat lidé k němu. Po ztrátě zraku během života jsou na tom lidé psychicky velmi špatně. Nemají představu, jak by se dál měl jejich život odvíjet, co očekávat. To vede k absolutní bezmocnosti a beznaději.

Každý z nás může přispět k lepšímu, snadnějšímu životu zrakově postižených už jen tím, že se jim nebude vyhýbat, bude je umět např. oslovit, nabídnout jim pomoc, bezpečně je doprovodit apod. Je to prosté, zkrátka nezapomínat na obyčejnou lidskou slušnost.

Cílem práce je obeznámení s problematikou sociální a pracovní rehabilitace těžce zrakově postižených a zhodnocení významu organizací, které se zabývají poskytováním rehabilitačních služeb těžce zrakově postiženým občanům České republiky. Autor se domnívá, že úroveň a kvalita služeb sociální a pracovní rehabilitace je dostačující a na dobré úrovni a organizace, které je poskytují, mají svůj opodstatněný význam.

1. ZRAKOVÉ VADY

V dnešní době mezi námi žije v několik milionů lidí se zrakovým postižením. Podle údajů světové zdravotnické organizace žije ve světě kolem 45 milionů zrakově postižených občanů, z toho asi 12 milionů v Evropě. Jedním z rozhodujících faktorů ovlivňujících tento trend je prodlužování délky lidského života a kvalita životního stylu. Proto také nejvíce zrakově postižených lidí se vyskytuje převážně v rozvojových zemích, v důsledku podmínek, ve kterých žijí.

Dříve byli tito lidé vyvrhováni mimo společnost, dnes se již však snaží začlenit do normálního života pomocí různých organizací zabývajících se prací se zrakově postiženými. Pro někoho je ztráta zraku přirozená již od narození, pro jiného to však může znamenat zásadní převrat v jeho životě.

Zrak je pro člověka nejdůležitějším smyslem, protože asi 80% všech smyslových vjemů vnímáme zrakem. Umožňuje nám získávat většinu informací o okolním světě a má rozhodující vliv na utváření představ, rozvoj paměti, pozornosti, myšlení, řeči i emocionální sféry. Pro zdravého člověka znamená zrakové postižení narušení a změnu různých funkcí, změnu v orientaci a mobilitě v okolním prostředí, včetně emocionálně-sociálního vývoje osobnosti. O tom, abychom mohli říci o člověku, že jde o zrakově postiženého je potřeba spolupráce několika odborníků různých oborů, kteří mohou posoudit zrakové funkce v praxi.

1.1. Zrakové postižení

Zrakový orgán je složen ze tří částí: receptor (zevní oko), dráha spojující oko s centrem neboli oční nerv a zrakové centrum v mozku. V každé z těchto částí může dojít k poškození s charakteristickými následky pro vidění, podle jejichž rozsahu je pak možné určit, zda se jedná o zrakově postiženého člověka či nikoliv.

Odborných vyjádření o tom kdo je zrakově postižení můžeme najít hned několik. Každé toto vyjádření se odvíjí od toho v jaké sociální sféře a k jakým účelům se využívá.

Jedním z vyjádření je, že „Zrakově postižený nebo správněji osoby se zrakovým postižením jsou lidé s různými druhy a stupni snížených zrakových schopností. Úžeji se tímto termínem rozumí ti, u nichž poškození zraku nějak ovlivňuje činnosti v běžném životě a u nichž běžná optická korekce nepostačuje.“ (<http://www.sons.cz/kdojezp.php>, 9.6.2012)

Termín obecně přijatelný jak na úrovni Národní rady osob se zdravotním postižením v České republice, tak ve Vládním výboru osob se zdravotním postižením v České republice a v exekutivě resortních ministerstev i v zastupitelských sborech je formulován zase takto. „Zrakově postižený pokrývá všechny zrakové diagnózy stavu zrakového analyzátoru a jeho funkcí, ale také diagnózy tyflopsychologické, tyfosociologické, tyflokulturologické i tyflospirituálního charakteru.“ (Jesenský, 2007, s. 20)

Jiná vyjádření se využívají například na mezinárodní úrovni nebo ve sportovní sféře.

O rozsahu zrakového poškození a o výsledku, rozhoduje řada vyšetření, které musí člověk podstoupit, aby se dalo říci, že se jedná o zrakové postižení. Vyšetření vidění je možné až když člověk může alespoň na jednoduché požadavky odpovídat a komunikovat s odborníkem. Do té doby lze určit jen velmi hrubý odhad podle toho, jak reaguje na podněty spojené se zrakem.

Při očním vyšetření se zkoumá zraková ostrost vyjádřená tzv. vizem udávaným zpravidla ve zlomku, kde první číslo znamená vzdálenost v metrech, ze které dotyčný čte a druhé číslo pak vzdálenost, ze které čte tu samou velikost písmene člověk s nepostiženým zrakem. Vizus zdravého oka je zpravidla 6/6, kdy se předpokládá, že oko má na sítnici v oblasti žluté skvrny převážně nebo pouze čípky, které rozeznávají tvary a barvu a jsou orgánem, ve kterém vznikají jasné a ostré zrakové vjemy.

1.2. Klasifikace zrakového postižení

V různých oblastech se využívá odlišný způsob klasifikace zrakového postižení. I jednotlivé země si sami vymezují a klasifikují postižení zraku, dle toho jakou mají návaznost na legislativu, proces vzdělávání, volbu povolání, způsobilost k určitým úkonům a začlenění do sociální oblasti.

Nejvyužívanější rozdělení neboli klasifikace zrakového postižení, které se ve většině oblastí využívá, je klasifikace zrakového postižení dle mezinárodní zdravotnické organizace, kde se vychází z vizuálního potenciálu jedince, především ze **stavu vizu, zrakové ostrosti a zachovaného rozsahu zorného pole**, ale i dalších faktorů, které představují určitý stupeň zrakového omezení.

Dle této klasifikace jsou zrakově postižení rozdělení podle výsledků kompletního vyšetření do pěti skupin.

- středně slabozrací,
- silně slabozrací,
- těžce slabý zrak
- praktická slepota
- úplná slepota.

Tab. 1 Klasifikace zrakového postižení dle mezinárodní zdravotnické organizace

Položka	Druh zdravotního postižení
1.	<p>Střední slabozrakost</p> <p>zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/18 (0,30) - minimum rovné nebo lepší než 6/60 (0,10); 3/10 - 1/10, kategorie zrakového postižení 1</p>
2.	<p>Silná slabozrakost</p> <p>zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/60 (0,10) - minimum rovné nebo lepší než 3/60 (0,05); 1/10 - 10/20, kategorie zrakového postižení 2</p>
3.	<p>Těžce slabý zrak</p> <p>a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60 (0,05) - minimum rovné nebo lepší než 1/60 (0,02); 1/20 - 1/50, kategorie zrakového postižení 3</p> <p>b) koncentrické zúžení zorného pole obou očí pod 20 stupňů, nebo jediného funkčně zdatného oka pod 45 stupňů</p>
4.	<p>Praktická slepota</p> <p>zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí 1/60 (0,02), 1/50 až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena, kategorie zrakového postižení 4</p>
5.	<p>Úplná slepota</p> <p>ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí, kategorie zrakového postižení 5</p>

Zdroj: <http://www.sons.cz/klasifikace.php>

1.3 Popis zrakových vad

Pojem zrakové postižení představuje poměrně širokou škálu velmi rozmanitých zrakových vad, které mohou člověka více či méně handicapovat. Zrakové vady můžeme klasifikovat dle různých kritérií, jako je doba vzniku, etiologie, stupeň či typ postižení zrakových funkcí.

Dle doby vzniku rozlišujeme zrakové vady na vrozené a získané. Každá taková vada je pro člověka traumatizující, ať už vznikla jakýmkoliv způsobem.

U **vrozeného zrakového postižení** je člověk již od dětství postupně adaptován na odlišné životní podmínky a vyrovnání se se zrakovým nedostatkem není tak traumatizující, protože dochází k rozvoji ostatních smyslů, jako je sluch a hmat. Na druhou stranu ale chybí možnost srovnání se standardním způsobem života. Je tedy náročnější učení se a poznávání okolního světa a především začlenění se do běžné společnosti.

U **získaného zrakového postižení** záleží především na člověku samotném, jak se s touto situací vyrovná. Na jednu stranu již prostředí, ve kterém žije, zná a zčásti je prostřednictvím svých kamarádů a rodiny začleněn do běžné společnosti. Pro tohoto člověka je největší problém vyrovnání se s postižením po psychické stránce, kdy je mnohdy náhle odkázán na pomoc druhých a musí se znovu učit samostatnosti a získat zpět sebevědomí, které v této situaci většina lidí ztratí.

Často se také využívá členění dle typu zrakového postižení, kdy rozdělujeme jedince na **slabozraké, jedince se zbytky zraku a nevidomé**. Za slabozrakého považujeme člověka se sníženou nebo zkreslenou činností zrakového analyzátoru v důsledku částečného nevyvinutí nebo orgánové vady oka. Osobou se zbytkem zraku je označován člověk s viděním v rozsahu těžké slabozrakosti až praktické slepoty. Tito lidé částečně vidí, avšak jejich zrak je postižen často zrakovými vadami, které nelze vyrovnat žádnou korekcí. Za nevidomého člověka považujeme osobu, která má zrak trvale a úplně poškozen a není již možnost žádného zdravotního zlepšení. Tato osoba není schopna vnímat žádné světlo ani obrysy předmětů.

Z internetové stránky společnosti SONS, ze sekce zrakové vady, uvádím na následujících řádcích stručný přehled a popis zrakových vad.

1.3.1 Poruchy barvocitu

Je to neschopnost vidění barev v celém spektru neboli úplná barvoslepost, která se vyskytuje jen velmi zřídka. Častěji se jedná o poruchy ve vnímání určitých barev. Jedná se zpravidla o poruchu dědičnou. Získané poruchy se pak mohou objevit ve stáří, u sítnicových zánětů, glaukomu a po podávání některých léků, zejména kardiak. U této vady jsou porušeny čípky a jejich funkce, které kromě vnímání barev zajišťují i zrakovou ostrost, čímž také dochází k jejímu snížení. V populaci se frekvence výskytu poruch barvocitu odhaduje na 8,5 % (8% muži a 0,5 % ženy). Hlavními projevy této poruchy je snížená zraková ostrost, světloplachost, nystagmus. Tuto poruchu nelze léčit, jen je jí možné zmírnit pomocí pomůcek proti oslnění, např. tmavé brýle.

1.3.2 Refrakční vady (Myopie, Astigmatismus)

Myopie neboli krátkozrakost je jedna z nejpočetněji zastoupených zrakových vad. Příznakem je neostře vidění do dálky, problémy s vnímáním hloubky, problémy s oslněním. U těžších případů může dojít i k výpadkům zorného pole až slepotě. Léčba je možná brýlemi či úpravou osvětlení nebo případně operativně.

Opakem myopie je hypermetropie neboli dalekozrakost, kdy oko má do jisté míry schopnost vadu kompenzovat zvýšením optické mohutnosti oka. Kompenzuje se + D brýlemi. S postupujícím věkem můžeme hovořit též o stařecké dalekozrakosti.

Astigmatismus zpravidla vzniká nepravidelným zakřivením rohovky, kdy může vyvolat rozostřený obraz. Příkladem astigmatické plochy je třeba zadní strana čajové lžičky. Astigmatismus se kompenzuje cylindrickými skly v brýlích.

1.3.3 Katarakta (šedý zákal)

Jedná se o zkalení čočky, kdy ho podle doby vzniku rozdělit na vrozený, pourazový nebo spojený se stářím. Mezi příznaky šedého zákalu patří snížená zraková ostrost, problém s oslněním (různé světelné lomy a odrazy v zakalené čočce), vidění jako přes špinavé okno. Léčba je možná úpravou osvětlením nebo pak chirurgicky odstraněním zkalené čočky a používání brýlí nebo kontaktních čoček.

1.3.4 Afakie

Afakie neboli chybění čočky se obvykle vyskytuje jako výsledek chirurgického zákroku, při kterém se odstraní čočka (např. při šedém zákalu). Příznakem je ztráta schopnosti akomodace, silná refrakční vada a světloplachost. Léčebně lze následky zmírnit brýlemi či kontaktními čočkami a úpravou světelných podmínek proti oslnění.

1.3.5 Glaukom (zelený zákal)

Jedno z nejzávažnějších onemocnění, kterým trpí 1 - 2% lidí starších 40-ti let a 10% postižených končí trvalou slepotou. Zvětšený tlak v oku způsobí poškození cév a tím omezuje výživu oka. Mezi hlavní projevy patří úbytky zorného pole, světloplachost, kdy se dělají se kruhy okolo světelných zdrojů, vidění jako v mlze a někdy bolest hlavy. Léčba je možná chirurgicky a léky, úpravou osvětlení, rozšířením zorného pole, optickými pomůckami pro zlepšení zorné ostrosti, např. lupou.

1.3.6 Retinopatie

Retinopatie je označení pro patologické změny sítnice a jejích cév. Nejčastějšími příčinami vzniku jsou oběhové poruchy, cukrovka nebo koncentrace kyslíku v inkubátorech. Je to dosud nejčastější příčina slepoty u

děti, kdy jsou ohroženy všechny nedonošené děti, které jsou vystaveny nepřiměřené koncentraci kyslíku v inkubátoru. Zrakové problémy jsou zapříčiněny změnami v očních cévách, kdy dochází k tvorbě nových cév a k případnému odchlípení sítnice. Počet diabetiků v populaci vzrůstá a 2% z nich oslepnou v důsledku retinopatie. Hlavním příznakem retinopatie je proměnlivé vidění, tzn., někdy vidím lépe a jindy hůře, postupné zhoršování zraku, výpadky zorného pole, mohou být i potíže s oslněním a světloplachost. Léčba je možná pouze kontrolovanou dietou, aplikací inzulínu. Postižený také může svoji činnost přizpůsobit dobře podle střídání změn a úpravou světelných podmínek. U dětí lze tento stav zlepšit úpravou osvětlení a optickými pomůckami.

1.3.7 Degenerace sítnice (Pigmentová degenerace sítnice a degenerace žluté skvrny)

Jedná se o řadu degenerativních onemocnění nezánnělivého původu, jimž je společné poškození nervových elementů sítnice, vztah k dědičnosti, oboustranný výskyt a progresse choroby. Podle zasažené části je můžeme rozdělit na centrální a periferní, i když jednotlivé obrazy onemocnění mohou splývat. Pigmentová degenerace sítnice je dědičným onemocněním. K hlavním symptomům patří šeroslepost, zužování zorného pole, světloplachost, problémy s adaptací při přechodu ze světla do tmy a opačně, často i komplikovaná katarakta. Lze ji zlepšit pouze optickými pomůckami rozšiřujícími zorné pole, trénování chůze za šera a tmy nebo úpravou osvětlení.

K zdravotním příznakům postižených degenerací žluté skvrny patří ztráta centrálního vidění nebo drastické snížení zrakové ostrosti v centrální oblasti, může se projevit i světloplachostí a potížemi s oslněním. Je důležité, že tato degenerace nevede k úplné slepotě. Léčba v některých případech není zatím vůbec možná nebo pouze laserovou chirurgií.

1.3.8 Záněty sítnice

Záněty sítnice mohou mít celou řadu příčin. Zanesení infekce do sítnice krví, infekce virem, infekce způsobená parazity. Často se objevují jako průvodní jev některých onemocnění, např. zarděnky u matky v prvním trimestru těhotenství, tuberkulózní zánět sítnice či jiná virová onemocnění. Hlavním příznakem je zkalení sítnice, zpravidla žlutobělavá zánětlivá ložiska na sítnici. Léčba spočívá pouze v podávání lokálních antibiotik nebo v léčení základního onemocnění.

1.3.9 Odchlípení sítnice

Sítnice se odchlípne od podpůrných vrstev a odchlípená část postupně odumírá pro nedostatek živin. Výsledkem jsou výpadky zorného pole v příslušné oblasti korespondující s odchlípenou částí. Rizikovými faktory jsou úraz, výlev tekutiny pod sítnici, degenerativní změny sítnice při diabetu apod. Mezi symptomy patří světelné záblesky, snížená zraková ostrost, výpadky zorného pole. Léčba je možná pouze chirurgicky, případně optickými pomůckami a vyloučením kontaktních sportů s nebezpečím úrazu (box, míčové hry, skoky do vody).

1.3.10 Změny terče zrakového nervu

Jedná se o degeneraci terče zrakového nervu či jeho otok. Příznakem jsou většinou výpadky zorného pole nebo dokonce až slepota. Některé formy jsou dědičné, jiné jsou spjaty s diabetem nebo je způsobují jedy, poranění či nitrolební nádory. Zlepšení stavu je možné pouze optickými pomůckami a úpravou osvětlení.

1.3.11 Albinismus

Jedná se o dědičnou poruchu, kdy duhovka propouští světlo. Příznaky albinismu jsou nystagmus, snížená zraková ostrost. Léčba bohužel není možná, lze působení albinismu zlepšit pomocí slunečních brýlí a jiných způsobů pro snížení ostrého světla či korigovat zrakovou ostrost optickými pomůckami.

1.3.12 Aniridie (chybění, anomálie duhovky)

Jedná se o dědičnou vrozenou vadu, která se projevuje extrémní světloplachostí a špatnou schopností adaptace na světelné podmínky. Léčba je možná pouze korigováním kontaktních čoček či slunečními brýlemi.

1.3.13 Colobom

Vrozená vada, kdy chybí část duhovky nebo sítnice. Pokud je postižena pouze duhovka, nedochází k výpadkům zorného pole, je-li však zasažena sítnice, pak je příslušná oblast "slepá". Mezi příznaky patří nepravidelný tvar duhovky, duhovka vypadá jako klíčová dírka či kapka. V závislosti na místě postižení může docházet k oslnění, světloplachosti, nystagmu. K léčbě dochází pomocí kontaktních čoček, kdy se na nich dokreslí chybějící část.

1.3.14 Keratokonus

Jedná se o vyklenutí a zašpičatění rohovky, kdy její ztenčení může vést až k prasknutí. K hlavním symptomům patří kruhy kolem světelných zdrojů. Léčba je možná buď transplantací rohovky, nebo tvrdými kontaktními čočkami.

1.3.15 Mikroftalmie

Mikroftalmie znamená nevyvinuté oko či malé oko, které obvykle bývá krátkozraké, protože rohovka je více zakřivená, a tudíž více lomí paprsky. Toto

postižení se často objevuje jako postižení sekundární, které neprovází žádné specifické symptomy a není možná ani žádná léčba.

1.3.16 Nystagmus

Bezděčné rytmické pohyby většinou obou očí zároveň v několika nebo ve všech pohledových směrech. Může být vrozený i získaný a bývá průvodním jevem řady onemocnění, např. při hrubé poruše centrálního vidění v raném dětství. Výrazně zhoršuje zrakovou ostrost a ztěžuje fixaci na určitý předmět. Nystagmus je na pohled zjevný a může lidi okolo postiženého znervózňovat. Léčba je možná pouze tréninkem fixace a postižený si může pomáhat natáčením hlavy a hledáním nejvýhodnějšího směru pohledu.

1.3.17 Binokulární vidění

Vidění oběma očima neboli binokulární vidění znamená, že se obrazy vnímané simultánně oběma očima spojí v jeden a navíc nám umožňuje vnímat hloubku prostoru. Poruchy binokulárního vidění mají za následek v motorické části šilhavost a v senzorické, změny ve zrakovém vnímání. Dochází ke snížení zrakové ostrosti a k poruchám ve vnímání prostoru. Lze je možná chirurgická úprava šilhání.

1.3.18 Amauróza

Tento termín označuje zpravidla trvalou, úplnou a nevyléčitelnou ztrátu zraku bez světlocitu neboli slepotu, která je způsobena poruchou v jiné oblasti zodpovědné za zrakové vnímání, např. při poškození zrakového centra v mozkové kůře. (Schindler, Tyfloservis, 1999, www.sons.cz.)

2. REHABILITACE

„**Rehabilitace** (ze středověké latiny, rehabilitatio = obnovení) je snaha navrátit poškozeného člověka do předešlého tělesného stavu či sociální a právní pozice, případně i úspěšný výsledek této snahy.“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rehabilitace>, 8.6.2012)

Ve slovníku cizích slov najdeme vysvětlení, že z medicínského hlediska se jedná o léčebnou metodu směřující k opětovnému nabytí schopností ztracených nemocí nebo úrazem. Je to tzv. návratná péče.

„Rehabilitace lidí poškozených nemocí nebo úrazem má být celospolečenský proces (ve smyslu tzv. ucelené, komprehenzivní rehabilitace) a představovat koordinovanou činnost všech složek společnosti (státu, institucí, organizací a jednotlivců) s cílem znovu zařadit člověka postiženého na zdraví následkem nemoci, úrazu či vrozené vady do aktivního společenského života. Tento systém se řeší na úrovni zdravotnické, sociální, kulturní, pedagogické, pracovní, technické, legislativní, ekonomické, organizační a politické. Jde o celospolečenský proces, který se dotýká téměř všech aspektů společenského života.“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rehabilitace>, 8.6.2012)

Co tedy obnáší rehabilitace zrakově postižených osob? Jedná se o komplex služeb, které zrakově postiženému alespoň částečně vracejí schopnosti, které pozbyl ztrátou zraku nebo jeho vážným poškozením. Rozlišujeme pojmy sociální rehabilitace a pracovní rehabilitace.

2.1 Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitací se rozumí návrat do společnosti a do aktivního života. "Sociální rehabilitace je proces, jehož cílem je dosažení schopnosti (normální) sociální funkce u postiženého, znamená rozvoj schopností postiženého člověka existovat v různých společenských situacích tak, aby byly uspokojeny jeho potřeby a práva i maximální účast na společenském životě." (Jesenský, 1987, str. 55)

V § 70 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách je sociální rehabilitace definována jako soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí. Sociální rehabilitace se poskytuje formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb.

Z uvedeného zákonného znění vyplývá, že mezi významné prvky sociální rehabilitace patří osvojování si jednotlivých dovedností, které vedou k samostatnosti a soběstačnosti jedince se zrakovým deficitem. Jsou jimi:

- prostorová orientace a samostatný pohyb s bílou holí
- nácvik sebeobslužných činností
- nácvik čtení a psaní Braillova bodového písma
- nácvik psaní na klávesnici PC
- reedukační a kompenzační výcvik
- rozvíjení fyzických dovedností
- psychosociální a komunikační výcvik
- rodinná terapie
- nácvik vlastnoručního podpisu
- cizí jazyky

2.1.1 Prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených

Jediným z nejtěžších úkolů, před který je zrakově postižený člověk a obzvláště nevidomý postaven, je naučit se samostatnému pohybu a prostorové orientaci. Naprostá většina zrakově postižených zvládá velmi dobře pohyb po vlastním domě, bytě, či zařízení, kde se nacházejí. A však s pohybem venku, v

nějakém širším prostoru to už bývá horší. Smyslem výuky prostorové orientace je právě naučit se zvládat tento problém. Výuka této dovednosti bývá rozdělena do jednotlivých fází, kdy prvotní probíhá v zařízení, do kterého jedinec za tímto účelem nastoupí a seznamuje se s novým prostorem, učí se dojít si ze svého pokoje na své místo v jídelně, případně dojít do jednotlivých učeben a dalších prostor, kde probíhá ostatní výuka. V další etapě pak následuje chůze s průvodcem, to znamená zvládání schodišť nahoru i dolů, nastupování i vystupování z dopravních prostředků, eskalátorů a podobné dovednosti, které jsou potřebné proto, aby zrakově postižený mohl s průvodcem dojet např. domů.

Teprve až v poslední etapě následuje vlastní chůze s bílou holí, která zpočátku probíhá v okolí daného rehabilitačního zařízení, kde je poměrně klidné, tiché prostředí a klient se může cítit bezpečně. Postupně se klient učí zvládat jednotlivé techniky chůze s bílou holí. Jakmile tyto techniky zvládne, tak se to samé zkouší v rušnějším prostředí např. stanice metra, kde přibývají eskalátory, nástup do vlaku metra, orientace v rušnějším a složitějším prostředí.

2.1.2 Nácvik sebeobslužných činností

Aby se zrakově postižený mohl plně osamostatnit a zvládal běžné denní úkony, je potřeba aby prošel nácvikem sebeobsluhy. Sebeobsluhu lze rozdělit na 3 základní části, které by měl uživatel služeb na konci kurzu sociální rehabilitace bez problémů zvládnout.

1. osobní péče - vše co se týká osobní hygieny, jedná se např. o nácvik pilování nehtů, holení vousů apod.
2. domácnost - úklid, praní, žehlení, navlékání nitě do jehly, hospodaření s penězi.
3. kuchyňské práce - vaření, pečení, smažení, dušení surovin, ale také nákup potravin a správné stolování.

Nácvik sebeobsluhy je vždy přizpůsoben potřebám a schopnostem jednotlivce a je zde kladen důraz na časté opakování a procvičování každé činnosti zvlášť.

2.1.3 Nácvik čtení a psaní Braillova bodového písma

V našem středisku probíhá individuálně. Klient je seznámen s tím jak BBP vypadá, jakým způsobem se BBP čte a píše. Vyučovací blok trvá 90 minut. Během této doby se střídá čtení a psaní BBP.

K nácviku čtení se používá slabikář číslo 1 a 2 a čítanka od p. Příborského. Psaní se nacvičuje na Pichtově psacím stroji; v případě, že je klient zdatný a má zájem, je možné také nacvičovat psaní BBP na tzv. pražské tabulce a to jen v případě, že už zvládl psaní na Pichtově psacím stroji. Číst se začíná s většími písmeny na kolíčkových písankách a postupně se velikost písmen zmenšuje.

Využití BBP:

- popisky na kořenky, CD, doklady, různá vysvědčení a osvědčení, nájemní a pracovní smlouvy, popisky ve výtazích, na různých úřadech, zastávkách MHD atd.
- PC - kombinace hlasového výstupu s braillovým řádkem - vhodné pro uživatele, kteří pracují s PC několik hodin denně.
- čtení různých časopisů a knih vydávaných v BBP

2.1.4 Nácvik psaní na klávesnici PC

Cílem výuky je zvládnutí klávesnice všemi deseti prsty po paměti, což je předpokladem pro následující kurz zácviku na PC, tedy na práci s kompenzační pomůckou. Proběhne seznámení s klávesnicí a přechází se na nácvik psaní jednotlivých písmen, slabik a slov nejprve na základní řadě, následuje horní a pak spodní řada písmen. Nakonec se nacvičuje řada číselná.

2.1.5 Reedukační a kompenzační výcvik

Jedná se o rozvoj dovedností zrakového vnímání, kdy na základě závěrů z funkčního vyšetření zraku na specializovaném pracovišti a v případě vhodnosti terapie pro daného klienta, a jeho kladné odezvy, vytváříme rámcový plán setkávání. Těžiště práce s klientem spočívá v doporučení vhodných neoptických pomůcek (úprava prostředí, využití kontrastu, vytvoření ideálních světelných podmínek, práce s textem - různé velikosti písma ad.), optických pomůcek (hyperokuláry, lupy, dalekohledové systémy, filtry), elektronických pomůcek (kamerové zvětšovací televizní lupy, digitální zvětšovací televizní lupy) a v nácviku práce s těmito pomůckami.

Cílem je, aby se klient naučil v maximální možné míře funkčně využívat svůj zrak.

2.1.6 Rozvíjení fyzických dovedností

Probíhá formou léčebné tělesné výchovy, kdy se převážně cvičí dle systému Jóga v denním životě. Jde o jednoduchá a efektivní cvičení zvyšující pružnost páteře, zlepšující pohyblivost kloubů, napomáhající uvolnění, posílení a prokrvení svalů, posilující imunitní systém, zklidňující a harmonizující nervovou soustavu ad. Součástí jsou také relaxace a dechová cvičení. Vhodným prostředkem při cvičení jsou velké gymnastické míče (fit-bally), které výborně fungují jako prevence, ale i nápravy vadného držení těla a tím, že míč podepírá většinu váhy těla, odlehčuje tak nosným kloubům a páteři. Okrajově mohou být využívány též posilovací stroje.

2.1.7 Psychosociální a komunikační výcvik

K tomu je možné využít dva prostředky, kterými jsou:

Tvořivá dramatika, která umožňuje osobnostně a sociálně se rozvíjet. V hrách a cvičeních se postupně zcitlivuje vnímání a schopnost objevovat sebe sama i okolní svět. Smyslem cvičení a her je především vnitřní zážitek, získání

osobní zkušenosti v různých situacích. Cílem tvořivé dramatiky je ale též nahlédnout do tajů divadla a osvojení si určitých specifických technik.

Muzikoterapie, která je jednou z expresivních terapií, prostředkem komunikace je zde zvuk a hudba, kterými je cíleně působeno na člověka. Muzikoterapie umožňuje sebezpoznání a podporuje mezilidský kontakt, nabízí prostor k tvoření, zamyšlení, ventilování emocí, společnému sdílení. Stěžejní technikou je improvizace, ale pracuje se též s reprodukovanou hudbou, doplněno tancem, malováním tak.

Kompenzační výcvik sluchu probíhá během muzikoterapie, čichu v během sebeobsluhy a hmatu v dílnách.

2.1.8 Rodinná terapie

Pro rodinné příslušníky a přátele v případě jejich zájmu existuje možnost víkendových kurzů. Přijedou k nám do zařízení, dostanou klapky na oči, vyzkouší si chůzi s bílou holí a jednoduché sebeobslužné činnosti.

Záměrem je, aby získali správnou míru empatie vůči blízkému nevidomému. Naučí se správně doprovázet, prohlédnou si celé zařízení. Dostane se jim individuální péče psychologa.

2.1.9 Návuk vlastnoručního podpisu

Cílem je naučit klienta nevidomého od narození umět se podepsat tak, aby podpis měl stále stejnou identitu a nevidomý ho mohl používat v bance, na poště a při dalších jednáních na úřadech. Klient se učí psát pouze písmena ze svého příjmení na papíru s hmatnými řádky. Nacvičují se nejprve jednotlivá písmena, potom spoje mezi nimi. Na závěr se cvičí celý podpis.

2.1.10 Cizí jazyk

Velmi užitečným rozvíjejícím je výuka konverzace v cizím jazyce – nejčastěji anglickém a německém. Výuka má dva cíle: slouží jednak k procvičování paměti, ale hlavně k získání praktické dovednosti komunikovat v cizím jazyce v případě potřeby. Před zahájením výuky jsou klienti rozřazeni do skupin pro začátečníky nebo pro pokročilé. Vyučuje se slovní zásoba a základy gramatiky daného jazyka. Dle jazykových dovedností vedou klienti s vyučujícím jednoduché rozhovory. Při výuce využívají klienti diktafony nebo provádějí zápis v braillově písmu.

2.2 Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitací se rozumí návrat do pracovního procesu. Mezi významné kurzy pracovní rehabilitace patří nácvik práce s pomůckami.

Pro nevidomé nebo osoby s těžkým zrakovým postižením je důležitá dostupnost práce s počítači s hlasovým výstupem či přídatným zařízením s Braillovým písmem a dalšími komunikačními pomůckami. Nezbytná je individuální úprava pracoviště a výběr pracovních pomůcek a zařízení modifikovaných pro osoby se zrakovým postižením. Zvláštní pozornost si vyžaduje problematika zaměstnávání osob později osleplých, jejich návratu do původního povolání nebo účasti v rekvalifikačních kurzech. Získané zrakové postižení může ohrozit fyzickou i psychickou výkonnost. V Praze působí pro tuto skupinu postižených již řadu let Rehabilitačně rekvalifikační středisko Dědina, které nabízí sociálně rehabilitační výcviky, pracovní rehabilitaci a rekvalifikační kurzy.

Programy pracovní rehabilitace pro později osleplé osoby (nevidomí, prakticky nevidomí) vybavují klienty dovednostmi a návyky, jejichž zvládnutí je nezbytné pro zařazení do některého rekvalifikačního kurzu nebo do zaměstnání, k jehož výkonu není nutná speciální rekvalifikační příprava. Jedná se např. o zvládnutí obsluhy elektronických kompenzačních pomůcek pro

zpřístupnění informací, rozvíjení manuálních zručností atd. Na programy pracovní rehabilitace navazují dále rekvalifikační programy.

Programy pracovní rehabilitace se realizují ve speciálních terapeutických dílnách. Nejvýznamnějšími jsou:

- kartonážní dílna
- košíkářská dílna
- tkalcovská dílna
- keramická dílna

Všechny dílny navštěvují zrakově postižení z různých programů. V dílnách probíhá výcvik hmatu jako náhradního smyslu a probíhá zde testování týkající se budoucího pracovního zaměření účastníků.

2.2.1 Kartonážní dílna

V kartonážní dílně klienti v rámci pracovní rehabilitace získávají dovednosti při práci s papírem, lepenkou, učí se stříhat, lepit, čímž se zároveň zdokonalují jejich hmatové dovednosti. Pod vedením instruktora vyrábějí různé jednoduché kartonážní výrobky - bloky, desky, krabičky, pouzdra a kazety. Dílna je vybavena pákovými nůžkami a lisem. Cílem procesu je objevovat radost z práce, rozvoj hmatu a jemné motoriky. Návuk dovednosti probíhá individuálně, 1 instruktor a maximálně 2 klienti. V tomto oboru se mohou následně i rekvalifikovat.

2.2.2 Košíkářská dílna

V této dílně se zjišťují jejich předpoklady pro budoucí pracovní zaměření a zároveň se rozvíjí i jejich manuální dovednosti. Do této dílny přicházejí především potencionální zájemci o rekvalifikační kurz, kdy po absolvování kurzu získávají větší řemeslnou zručnost a jsou schopni vytvořit větší sortiment výrobků. Pro absolventy kurzu jsou v dílně zřízena i

společensky účelná pracovní místa. Někteří z klientů tuto činnost později provádějí jako volnočasovou aktivitu.

2.2.3 Tkalcovská dílna

Klienti se podle svých schopností zapojují do výroby koberců, tkaných deček a podložek - sedáků. To vše za použití tkalcovských stavů, rámečků a kolíkových stávků. Důležitou součástí práce je také příprava materiálu jako stříhání zbytků látek, třídění přízí, motání klubíček. Někteří klienti v rámci rozvoje jemné motoriky navlékají i korálky.

2.2.4 Keramická dílna

Keramickou dílnu tvoří tři místnosti. V první se provádí tzv. modelování z volné ruky a modelování podle formy. Vytváří se zde různé misky, sošky a drobné výrobky jako kuličky, korálky a knoflíky. Klienti vytvářejí i reliéfní obrázky a tematicky zaměřené vánoční nebo velikonoční drobnosti.

V druhé místnosti je hrnčířský kruh a dva sochařské stojany na vytváření výrobků větších rozměrů.

Celý proces výroby keramiky je zakončen v třetí místnosti, v které je umístěna keramická pec na výpal a police na výrobky.

Všechny výrobky zhotovené v těchto dílnách jsou za příznivé ceny prodávány na různých akcích nebo přímo ve středisku. Všechny uvedené dílny, v současné době provozuje Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s.

2.3 Rekvalifikace

Rekvalifikace je označení pro získání nové kvalifikace nebo rozšíření stávající kvalifikace uchazeče o zaměstnání nebo zájemce o zaměstnání. Při

určování obsahu se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností fyzické osoby, která má být rekvalifikována formou získání nových teoretických a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání. Rekvalifikaci může provádět pouze akreditované zařízení a vzdělávací nebo zdravotnické zařízení, které má akreditované vzdělávací programy. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rekvalifikace>, 8.6.2012)

Rekvalifikační kurzy pro těžce zrakově postižené jsou u nás realizovány pobytovým rehabilitačním a rekvalifikačním střediskem Dědina formou individuálních rekvalifikačních programů, při jejichž přípravě jsou v maximální míře zohledněny schopnosti klienta i požadavky budoucího zaměstnavatele. Účastníky těchto kurzů jsou zrakově postižení občané, kteří jsou zaregistrováni u úřadu práce jako nezaměstnaní. Úřad práce případně zaměstnavatel nebo sponzor na základě dohody tuto rekvalifikaci uhradí.

Klienty rekvalifikačních a pracovních rehabilitačních programů se mohou stát:

- občané, kteří ztratili své původní zaměstnání v důsledku ztráty nebo vážného poškození zraku v produktivním věku,
- občané s dlouhodobým těžkým zrakovým postižením, kteří již vykonávali povolání za zvlášť upravených podmínek,
- občané, kteří ztratili zrak v průběhu studia nebo přípravy na povolání,
- občané s těžkým zrakovým postižením od mládí, kteří se připravovali na speciální povolání

Věková hranice pro vstup do rekvalifikačního kurzu je stanovena od 16-ti let až po dosažení věku dvou let před vznikem nároku na starobní důchod. Rekvalifikace končí závěrečnou zkouškou. Středisko se současně s ukončením rekvalifikace stará i o umístění klienta v odpovídající pozici na trhu práce.

Nejvyhledávanějším rekvalifikačním kurzem, je akreditovaný kurz **základy obsluhy PC**. Absolventi tohoto kurzu jsou schopni na uživatelské úrovni využívat funkcí kompenzační pomůcky pro zpřístupnění informací těžce zrakově postiženým občanům. Tyto pomůcky jsou postaveny na bázi osobního

počítače třídy PC vybaveného speciálními programovými prostředky a speciálními periferními zařízeními, které umožňují používání pomůcky nevidomým nebo jinak těžce zrakově postižených osob.

Absolventi znají základní principy práce s počítačem, umí jej na uživatelské úrovni ovládat a vyjadřovat se v terminologii výpočetní techniky, ovládají speciální programové vybavení a periferní zařízení, která umožňují práci s pomůckou těžce zrakově postiženým osobám, umí si pomocí skeneru a příslušných programů "přečíst" tištěný text, umí si ho uložit a znovu si přečíst, případně upravit, zvládají zapsat jakýkoliv text, uchovat si jej a kdykoliv jej změnit, upravit nebo tisknout.

Jednou z důležitých podmínek úspěšného absolvování kurzu je aktivní znalost psaní na psacím stroji bez kontroly zraku. Z tohoto hlediska je optimální desetiprstová technika psaní. Tato podmínka vylučuje přijmout do kurzu klienta, který neumí číst a psát. V případě, že klient nemůže z důvodu dalšího postižení používat všech deset prstů, hledá se individuální způsob zápisu na klávesnici tak, aby klient byl schopen používat klávesnici bez kontroly zraku. Samotná výuka psaní na klávesnici je poměrně náročná a v rámci tohoto kurzu není realizována. Jakákoliv poškozená funkce horních končetin může činit nesmírné obtíže při používání klávesnice, neboť ta je velmi citlivá na dotyk.

Uchazeči o kurz musí být mentálně způsobilí pracovat samostatně s kompenzační pomůckou pro zpřístupnění informací. Musí mít také dostatečně velkou motivaci k tomu, aby se s touto pomůckou naučil pracovat. Tato schopnosti jsou testovány vstupním pohovorem, v případě potřeby vyšetřením příslušného odborného lékaře. Při přijetí do kurzu se bere také v úvahu, zda je žadatel zaměstnán či studuje, jak se dopraví do místa kurzu, zda potřebuje či nepotřebuje průvodce atd.

Tento kurz je vyhledávaný i proto, že kromě možnosti pracovní příležitosti, rozvíjí osobnost postiženého člověka a umožňuje mu práci s počítačem i v běžném životě.

V rámci pracovního uplatnění zrakově postižených, existuje relativně široká možnost pracovních pozic v rozsahu činnosti, jak je známe z běžného života bez zrakového postižení. Tyto činnosti, jsou schopni handicapování za pomoci kompenzačních pomůcek vykonávat stejně kvalitně jako osoby bez zrakového postižení. Mohou vykonávat pozice administrativního pracovníka, IT technika či pracovníka v telemarketingu, kde dobře uplatní rekvalifikační kurz obsluhy počítače, ve kterém se mohou i nadále v průběhu práce zdokonalovat. V úvahu přicházejí i další pozice jako je právník, překladatel, psycholog či sociální pracovník, kde mohou uplatnit odborné znalosti získané studiem a prací. Řada zrakově postižených pracuje na pozicích odborného pedagoga či učitele právě pro ně zřízených dílnách a rekvalifikačních kurzech, kde předávají své zkušenosti a znalosti dalším a pomáhají jim tak začlenit se do běžného života.

Mnoho z nich se také věnuje tomu, co je nejvíce baví v osobním životě a v čem nejvíce vynikají. Mohou vynikat jako hudebníci či zpěváci, kde uplatní ostatní vjemové smysly, především sluch. Řada osob se zrakovým postižením zůstává zaměstnaná i v nejrůznějších chráněných dílnách, kde se věnují výrobě nejrůznějších produktů. Při této činnosti pak zdokonalují koordinaci všech smyslů hlavně hmatových. Mohou se například věnovat výrobě nábytku, kartáčů, štětců, zdravotní a ozdobné keramiky, modelování, výrobou či restaurováním knih a knižních vazeb, zhotovováním proutěných a rákosových výrobků a dalších. Mohou vykonávat také činnost sportovního a rekondiční maséra, která je pro zrakově postiženého nejnáročnější. Při této činnosti musí skloubit veškeré své smysly, jak hmatové, čichové i sluchové, musí zvládat dokonale koordinaci celého těla a hlavně musí mít dostatečné znalosti z oblasti zdravotnictví.

Nejvýznamnější organizací v České republice zajišťující služby sociální a pracovní rehabilitace a zaměřující se na péči o zrakově postižené je Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR a jí zřízené společnosti.

3. SJEDNOCENÁ ORGANIZACE NEVIDOMÝCH A SLABOZRÁKÝCH ČESKÉ REPUBLIKY

Obr. 2: Logo SONS ČR

Zdroj: www.SONS.cz

MOTTO: „Nejsme organizace, která za nevidomé rozhoduje a jedná; jsme nevidomí občané, kteří rozhodují a jednají sami za sebe. Zásady našeho počínání jsou: svépomoc, partnerství, solidarita, úcta k lidské důstojnosti, svobodná volba, zdravý rozum.“(www.sons.cz).

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky (zkratka „SONS“) je občanské sdružení s **celostátní působností**, které v souladu se Zákonem 83/1990 Sb. O sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů vzniklo dne 16. června 1996 z vůle členů dvou zanikajících organizací (České unie nevidomých a slabozrakých a Společnosti nevidomých a slabozrakých v České republice). Pro styk se zahraničím užívá slovního spojení „Czech Blind United“. Sídlí v Krakovské ulici 1695/21 v Praze 1 (Stanovy SONS, 2010, s.1). Své odbočky a odborná střediska má ve všech bývalých okresech ČR. Sdružuje přes 12 000 těžce zrakově postižených občanů, jejich rodinných příslušníků a příznivců.

„SONS je nástrojem kolektivní akceschopnosti nevidomých a slabozrakých občanů této země. Funguje jako mechanismus, umožňující nevidomým, slabozrakým i zainteresovaným vidícím občanům obhajovat práva a prosazovat zájmy všech nevidomých a slabozrakých občanů České republiky tak, aby byl zajištěn jejich spokojený, důstojný a plnohodnotný život se svébytnou kulturou bez ohledu na jejich věk, pohlaví, druh a stupeň zrakového postižení.“ (STANOVY, 2010, s. 1).

SONS ČR stojí na vrcholu pomyslné pyramidy organizací zabývajících se péčí o zrakově postižené, resp. osoby s těžkým zrakovým postižením. SONS ČR vytvořila komplex odborných služeb, které poskytuje prostřednictvím obecně prospěšných společností jako je **Tyfloservis**, Centrum tyfletechnických pomůcek, Prodejna tyflopomůcek. Vedle Tyfloservisu a **Pobytového rehabilitačního a rekvalifikačního střediska Dědina, o.p.s.** Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých založila v některých krajích první krajská střediska sociálních služeb pro nevidomé a slabozraké s názvem **TyfloCentrum**, která mají kompletovat a rozšiřovat nabídku služeb pro nevidomé a slabozraké, zavádět služby nové podle regionálních poměrů a potřeb (<http://www.tyflocentrum.cz/>).

„Trvalým sporem mezi ČUNS a SNS byla spolupráce SNS se Sdružením zdravotně postižených, ve které Unie spatřovala praktického nástupce byrokratického Svazu invalidů se všemi jeho nedostatky, ovšem nyní už bez socialistické ideologie, i když údajně s náznaky socialistického myšlení.“ (SMÝKAL, 2000, s. 81). Opakovaně se obě organizace pokoušely dohodnout o vytvoření jediné organizace nevidomých a slabozrakých. Tyto pokusy však vždycky ztroskotaly na ideovém zatvrzení a neústupnosti obou společností s tím, že nehodlaly ustoupit z některých svých principů, které považovali za zásadní. Cesta ke sloučení byla tedy velmi klikatá a vleklá. **Až v červnu 1996 došlo ke kladnému výsledku jednání a vzniku SONS ČR.**

Vznikla tedy oficiální nástupnická a následnická organizace všech předcházejících národních organizací nevidomých. Je dobrovolná, veřejná, zájmová, dobročinná a nezávislá organizace nepodléhající přímo, ani nepřímo jiné organizaci nebo orgánu. Reprezentuje těžce zrakově postižené občany ČR jak v Evropské unii nevidomých, tak i ve Světové unii nevidomých jako řádný člen těchto mezinárodních organizací. (Stanovy SONS, 2010). Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR vychází z přesvědčení, že ačkoli těžké zrakové postižení člověku život značně komplikuje, nebrání mu žít jej plnohodnotně, aktivně a ku prospěchu i potěšení svému okolí i společnosti. Proto klade velký důraz na to, aby mu ve správný čas byla poskytnuta taková pomoc, jejímž prostřednictvím by zvládl překonávat obtíže svého zrakového

postižení především vlastními silami a za pomoci technických prostředků, a aby se tak stal v maximální možné míře nezávislý na pomoci jiných osob. Teprve jestliže se ukáže, že toho konkrétní člověk díky svým schopnostem opravdu není schopen, je třeba mu pomoci formou služeb, které souhrnně označujeme pojmem "**služby sociální péče**". „Činnost SONS ČR je koncipována tak, aby vlastními silami nebo ve spolupráci s dalšími spolupracujícími státními i nestátními organizacemi pokrývala v co největší míře celou věkovou strukturu občanů se zrakovým postižením a co nejrozsáhlejší spektrum problémů, s nimiž se takto postižení občané setkávají.“ (SMÝKAL, 2000, s. 87)

3.1 Poslání a cíle SONS

„Posláním SONS je jak sdružovat nevidomé a slabozraké občany a jejich příznivce, hájit jejich oprávněné zájmy a vytvářet podmínky pro jejich dobrovolnou a zájmovou činnost, tak také provozovat síť konkrétních služeb umožňujících zmírnění negativních důsledků zrakového postižení člověka, dosažení vyšší míry jeho nezávislosti na pomoci jiných lidí a tím také lepších předpokladů pro jeho integraci do společnosti. SONS rovněž podporuje aktivity jiných institucí a organizací s obdobnými cíli.“ (Stanovy SONS, 2010, s.1).

Cílem, který si SONS vytyčila a usiluje o jeho naplnění je dosažení co nejvyšší kvality života, vzdělání a profesní přípravy pro nevidomé a slabozraké občany. Také vyrovnání ekonomické síly nevidomých a slabozrakých občanů s ostatními občany České republiky a jejich integraci do společnosti vidících lidí na zásadě rovnosti (Stanovy SONS, 2010, s.2.).

SONS plní své poslání ve prospěch nevidomých a slabozrakých občanů prostřednictvím činností jako je **činnost sociálně-rehabilitační, pracovní-rehabilitační** a sociálně-poradenská a služeb nevidomým, slabozrakým a dalším zainteresovaným občanům, kterými jsou mimo jiné **komplexní rehabilitace** nevidomých a slabozrakých osob, včetně zajišťování speciálních služeb navazujících na léčebnou péči (stimulace a reedukace zraku a realizace

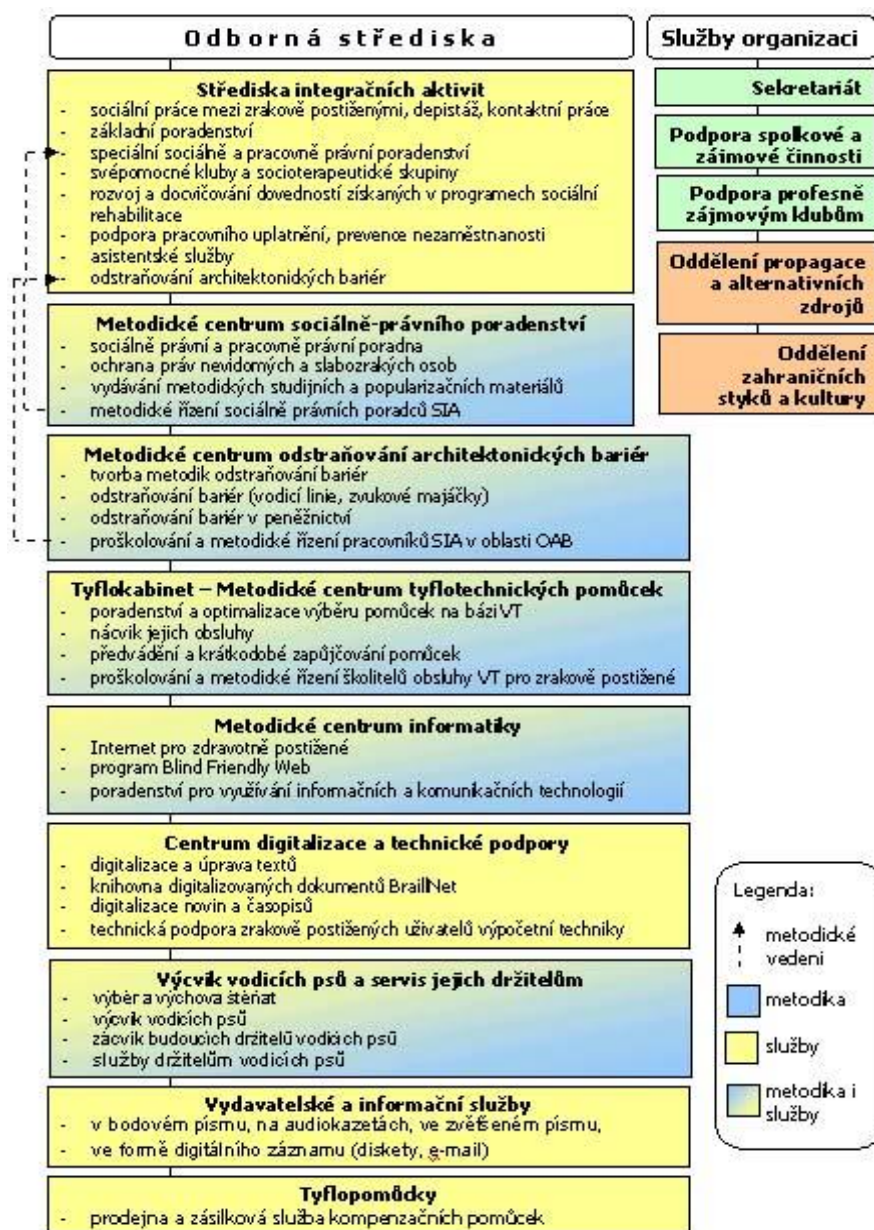
některých úkonů zdravotní péče pro nevidomé a slabozraké, k nimž SONS získá oprávnění) a **rekvalifikace** a doškolování nevidomých, slabozrakých a jinak postižených osob. (Stanovy SONS 2010, s.2.)

3.2 Organizační uspořádání

„Legitimita jednotlivých orgánů, struktura řízení a kontrolních mechanismů se odvíjí od členů SONS, kteří svou činnost vyvíjejí v oblastních odbočkách (...)“ (<http://www.sons.cz/orgschema.php>). Při shromažďování informací prezident Josef Stiborský vysvětlil, že SONS ČR jako takovou tvoří především členská základna. Organizační řád uvádí jako prvotní sféru spolkovou od nejnižších organizačních jednotek, kterými jsou oblastní odbočky, řízené oblastními radami přes krajské koordinační rady, které sdružují zástupce jednotlivých oblastních rad až k republikové radě a k celostátnímu shromáždění. Členská základna by měla být „hybatelem“, měla by být článkem, který dává potřebné impulsy pro činnost organizace. Organizace by zase zpětně měla zastávat zájmy občanů s těžkým zrakovým postižením. Z důvodu, že se jedná o jediný subjekt svého druhu s celostátní působností, je tedy určitou morální povinností SONS zastávat zájmy svých členů - občanů s těžkým zrakovým postižením. (HŘIB, 2010, s.26)

Ve Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých ČR jsou obě roviny jejího působení, **provozování středisek odborné pomoci a služeb pro občany se zrakovým postižením** na straně jedné a **spolková činnost a provozování profesně - zájmových klubů** na straně druhé, důsledně oddělovány. Mechanismy vzájemného působení jsou mezi těmito složkami přesně vymezeny zejména stanovami a organizačním řádem SONS (<http://www.tyflocentrum.cz/>).

Obr. 4 Schéma odborných středisek SONS ČR a jejich služeb

Zdroj: www.sons.cz

Odborná střediska, která stále plně spadají pod SONS nalezneme v hlavní budově SONS v Krakovské ulici v Praze 1 – sídle organizace, kde působí a naplňují poslání poskytováním uvedených služeb.

3.3 Členství v SONS ČR

SONS je dobrovolným, otevřeným společenstvím fyzických i právnických osob, kde fyzickými osobami jsou individuální členové, tj. nevidomé, slabozraké i zrakově nepostižené osoby a právnickými osobami jsou přidružení členové, tj. spřízněné organizace, nadace, korporace, školy, jiné vzdělávací instituce atd. Existuje zde trojí druh členství, konkrétně **řádné, přidružené, čestné**, která lze sloučit formou členství řádného a čestného a členství přidruženého a čestného (Stanovy SONS, 2010).

Řádnými členy jsou nevidomé, slabozraké i další fyzické osoby starší 15 let, které za členy přijme kterákoliv oblastní rada SONS, v níž o členství požádali. Řádné členství vzniká okamžikem přijetí člena oblastní, resp. Republikovou radou a zaplacením zápisného a členského příspěvku. Udělení členství může být ze závažných důvodů odmítnuto Oblastní či Republikovou radou. Řádné členství v SONS je ukončeno vystoupením člena ze SONS, úmrtím člena, rozhodnutím příslušné rady, automaticky z důvodu neplacení členských příspěvků. Členství může být také pozastaveno či ukončeno pokud člen porušuje Stanovy, neplní vůči SONS základní povinnosti, poškozují dobré jméno SONS nebo nevidomých vůbec. Řádný člen, jemuž bylo pravomocně ukončeno členství, se může o nové členství v SONS ucházet nejdříve za dva roky ode dne platnosti předmětného rozhodnutí o ukončení členství (Stanovy SONS, 2010).

Přidruženými členy jsou spřízněné organizace, nadace, obchodní a výrobní korporace, školy, jiné vzdělávací a kulturní instituce atd., které přijme za člena Republiková rada. Tato forma členství zaniká třemi způsoby, kterými jsou dohoda o ukončení členství, zrušením v důsledku neplnění členských povinností (tento akt provede Republiková rada a písemně o něm bývalého člena vyrozumí), zánik přidruženého člena. Po zániku členství má bývalý člen

povinnost uhradit případné pohledávky vůči SONS. Přidružený člen, jemuž bylo pravomocně ukončeno členství, se může o nové členství v SONS ucházet nejdříve za dva roky ode dne platnosti předmětného rozhodnutí o ukončení členství (Stanovy SONS, 2010).

Čestnými členy se opět mohou stát osoby fyzické i právnické. Tento druh členství je udělován Republikovou radou, a to fyzickým a právnickým osobám, které dlouhodobě činí dobrodiní nevidomým a slabozrakým lidem, a jsou proto chovány v obecné vážnosti a úctě. K zániku dochází úmrtím fyzické nebo zánikem právnické osoby, odstoupením čestného člena, zrušením členství čestného člena Republikovou radou. S ukončením členství nezaniká povinnost bývalého čestného člena zaplatit SONS pohledávky (Stanovy SONS, 2010).

Za zmínku stojí také zvláštní status **nečlena** kdy nečlenem je považován nevidomý, slabozraký nebo jinak těžce zrakově postižený občan ČR starší 15 let nebo zákonný zástupce obdobně postiženého dítěte ve věku do 15 let, který není řádným nebo čestným členem SONS (Stanovy SONS, 2010).

Povinnosti a práva členů

Se členstvím v organizaci SONS jsou samozřejmě spjaty povinnosti a také práva členů, které upravují Stanovy SONS v článcích XII a XIII. Výhradně sem patří povinnost podle svých sil a schopností se osobně podílet na uskutečňování poslání a cílů SONS, dodržovat Stanovy SONS, řádně plnit povinnosti, vyplývající z funkce, do které byli zvoleni a z usnesení Celostátního shromáždění a shromáždění odbočky, v níž jsou členy, řádně pečovat o zapůjčený nebo svěřený majetek SONS a chránit jej před poškozením nebo ztrátou, hlásit organizační jednotce, u které jsou registrováni, veškeré změny údajů, tvořících předmět registrace, a to bez zbytečného odklad a při zániku členství vyrovnat svoje závazky vůči SONS. Řádní a přidružení členové jsou povinni zaplatit stanovené zápisné a pravidelně hradit členské příspěvky.

Dále zmínka ke členským právům, mezi která patří práva řádných členů účastnit se oblastních a celostátních shromáždění, rokovat na shromážděních všech úrovní – oblastních a celostátních shromáždění, předkládat kterémukoli

orgánu SONS písemná podání (podněty, návrhy, stížnosti, dotazy apod.), odvolat se k vyššímu orgánu proti rozhodnutí nižšího orgánu ve věcech týkajících se jejich osoby (příčemž posloupnost odvolacích orgánů je oblastní rada, oblastní shromáždění, Republiková rada a Celostátní shromáždění), hlasovat a volit, být voleni do funkcí (toto ustanovení platí pro plnoleté členy), využívat všech služeb a výhod poskytovaných SONS svým členům, požadovat od SONS ochranu proti diskriminaci, šikanování a zvlí, kterým mohou být vystaveni v důsledku své zrakové vady, osobně se zúčastňovat všech jednání dotýkajících se jejich osoby s výjimkou jednání, kde jde o jejich prospěch, nosit odznaky a symboly SONS.

Čestní členové mají stejná práva a výhody jako členové řádní s výjimkou práva hlasovat, volit a být voleni, pokud nejsou současně členy řádnými. Přidružení členové mají právo účastnit se shromáždění SONS s hlasem poradním a propagovat svoji výrobní, obchodní, kulturní a jinou činnost prostřednictvím SONS. Nečlenové SONS mají právo využívat bez jakýchkoli omezení služeb, které SONS poskytuje s podporou státu a v jeho zastoupení. V tomto ohledu jsou postaveni na stejnou rovinu s řádnými a čestnými členy. Důležitým faktem je, že nečlenové **nemají** právo využívat výhod a služeb, které SONS zabezpečuje z nestátních zdrojů, pokud není pro jednotlivý případ příslušným rozhodnutím prezidenta nebo jím zmocněného pracovníka určeno jinak. Také nemají právo volit, být voleni a jakkoli ovlivňovat a řídit SONS (Stanovy SONS, 2010).

Podstatu členství vidí nový prezident p. Polášek v tom, že členové tvoří masu lidí, jejímž jménem může SONS mluvit při prosazování zájmu u státních orgánů. Na druhou stranu členové mohou ovlivnit kvalitu nabízených služeb. Viceprezident Dr. Volejník dodává v souvislosti se závěrečným usnesením z posledního celostátního shromáždění, že tu jde přece o víc než o pouhá slova, protože k naplnění usnesení ani sebelepší prezident, viceprezident a republiková rada nestačí. Aby SONS ČR dokázal prosadit rozumné a přiměřené požadavky vůči komukoli, potřebuje za sebou mít pevnou hradbu kolektivní síly velkého spolku, ve kterém má každý aktivní jednatel své místo.

4. DALŠÍ VÝZNAMNÉ ORGANIZACE ZŘÍZENÉ SONS ČR

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS) stojí na vrcholu pomyslné pyramidy organizací zabývajících se péčí o zrakově postižené, resp. osoby s těžkým zrakovým postižením. SONS vytvořila komplex odborných služeb, které poskytuje prostřednictvím obecně prospěšných společností. Velká transformace služeb pro zrakově postižené začala rokem 2000, kdy SONS zakládá první obecně prospěšné společnosti a předává jim k provozování určité přesně definované služby. Konkrétně se jednalo o:

1. Celostátně působící společnosti - založené v roce 2000. Náplň jejich činnosti se po osamostatnění nezměnila. Jedná se o **Tyfloservis, o.p.s.** (12 regionálních pracovišť), **Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina, o.p.s.**

2. Společnosti nového typu působící v jednotlivých krajích – tzv. **TyfloCentra**, založená v letech 2000 – 2003, která přebrala v rámci daného kraje činnost středisek integračních aktivit a center tyflorechnických pomůcek a služeb. (<http://www.sons.cz/transformace>)

V následujících podkapitolách této kapitoly jsou popsány společnosti původně zřízené SONS ČR, které se významně svojí existencí a činností aktivně podílejí na sociální a pracovní rehabilitaci těžce zrakově postižených u nás v České republice.

4.1 Tyfloservis, o.p.s

Obr. 5 Logo Tyfloservisu

Zdroj: www.tyfloservis.cz

Projekt Tyfloservis, terénní a ambulantní sociální rehabilitace nevidomých a slabozrakých, je realizován nepřetržitě od ledna 1991. **Byl zpracován dr. Josefem Cerhou, který také od počátku až do současné doby stojí v jeho čele a je osobou pověřenou jeho realizací.** Tyfloservis byl nejprve realizován do roku 1996 občanským sdružením Česká unie nevidomých a slabozrakých, poté do konce roku 2000 její nástupnickou organizací, rovněž občanským sdružením, s názvem Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. Postupně tak byl na celostátní úrovni vybudován fungující systém sociální rehabilitace dospělých nevidomých a slabozrakých. V roce 2000 Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR založila obecně prospěšnou společnost Tyfloservis, o. p. s., která od 1. 1. 2001 převzala projekt Tyfloservis v plné šíři. Tyfloservis má v současné době 12 regionálních pracovišť. Hlavní sídlo Tyfloservisu je v Praze. **Krajská ambulantní střediska pak v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Jihlavě, Karlových Varech, Liberci, Olomouci, Ostravě, Pardubicích, Plzni, Ústí nad Labem a Zlíně.** Nejčastěji užívanou formou jejich práce je forma terénní. Během poradního dne, kterým je čtvrtek v době od 13.00 do 18.00 hodin mají případní zájemci možnost přihlášení se do kurzů základní sociální rehabilitace či získat odborné poradenství v oblasti veškerých pomůcek, avšak s výjimkou pomůcek na bázi PC.

Tyfloservis dále poskytuje mnoho služeb základní sociální rehabilitace:

- učí nevidomé číst a psát Braillovým písmem,
- učí nevidomé sebeobsluže a vaření v jejich domácím prostředí,
- učí nevidomé samostatnému pohybu a prostorové orientaci.

Posláním Tyfloservisů je poskytnutí podpory, informací a nácviku dovedností lidem, kteří přes vážné zrakové potíže hledají cestu k co možná nejsamostatnějšímu životu. Zároveň působí na společnost, aby dokázala k jejich samostatnosti přispívat a pomohla tam, kde je to třeba.

Důležitým je fakt, že v rámci naplňování svého poslání a cílů Tyfloservis nepracuje s dobrovolníky. Ty pouze školí.

4.2 Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina, o.p.s.

Obr. 6 Logo pobytového rehabilitačního a rekvalifikačního střediska Dědina, o.p.s.

Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s.

Zdroj: www.dedina.cz

Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s. je jediným svého druhu v České republice a tím také v rámci rehabilitační péče o nevidomé a těžce zrakově postižené nejvýznamnějším. Umožňuje nevidomým a těžce zrakově postiženým lidem absolvovat intenzivní kurzy sociální a pracovní rehabilitace, na které navazuje rekvalifikace s následným pracovním uplatněním. Metodou práce je individuální přístup ke klientům a práce v malých skupinách. Služby střediska Dědina pomáhají zrakově postiženým naučit se žít a pracovat dle své vlastní volby, kdy cílem je samostatný a plnohodnotný život zrakově postižených. (www.dedina.cz, 6.6.2012)

Zahájení provozu se datuje k září roku 1994 a k 1. březnu 1995 nastoupili první klienti do kurzů sociální rehabilitace. Jediným realizovaným rekvalifikačním kurzem byl kurz telefonistů. Výuka v tomto kurzu byla

ukončena v roce 1998, kdy přišla digitalizace a začala éra mobilních telefonů. Od roku 1996 začalo postupné budování dílen. Nejprve vznikla košíkářská a keramická dílna, následně i tkalcovská. Jednalo se nejen o materiální vybavení, ale i o vytvoření obsahové náplně samotných kurzů, jejich akreditaci na MŠMT ČR a zajištění odborných pracovníků na výuku. V roce 2000 došlo k transformaci střediska, SONS ČR založila samostatnou obecně prospěšnou společnost s názvem Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s.

Postupem času v rámci legislativních změn středisko Dědina získalo statut nestátního zdravotnického zařízení a od roku 2009 tak bylo možné zrealizovat rekvalifikační kurz nevidomý a slabozraký masér a také zaregistrovat službu sociální rehabilitace a sociálně terapeutické dílny. Za uplynulá léta oficiální činnosti střediska prošlo poskytovanými programy přes 700 klientů a těm, kteří nově přicházejí se vedení i zaměstnanci snaží být v souladu s jejich potřebami nápomocni při získávání znalostí, dovedností a porozumění.

Středisko Dědina se nachází v Praze, na ul. Šmolíkova 866/1. Ředitelkou je Mgr. Marie Schifferová. Vlastníkem budovy střediska je SONS ČR. Interiér je uzpůsoben na realizaci služeb pro zrakově postižené. Budova je dvoupodlažní. V přízemí je 7 jednotlivých učeben a 4 dílny. Dále 4 kanceláře zajišťující chod střediska, jídelna, kuchyně, 10 skladových prostor a 1 bezbariérový pokoj pro klienta s kombinovaným - zrakovým + tělesným postižením. V prvním patře se nachází 15 pokojů pro klienty, z toho 2 pokoje jednolůžkové, 7 pokojů dvoulůžkových a 6 pokojů třílůžkových. Každý z pokojů má vlastní sociální zařízení, polovina pokojů i balkón. První patro dále disponuje prádelnou a mandlovnou, společenskou místností, pokojem pro noční služby a pracovnou psycholožky. Interiér je barevně vymalován s cílem usnadnit orientaci osobám se zbytky zraku. Všechny učebny jsou vybaveny specifickými kompenzačními pomůckami pro zrakově postižené, chodby mají vodící linie, povrch podlahy je směrem ke schodištím a výtahu rovněž označen. Všechny kliky do místností mají Braillovské nápisy. Okolí budovy tvoří zahrada, která byla přebudována na rehabilitační zahradu pro zrakově postižené. Je

vybavena plochou pro nácvik prostorové orientace, různými druhy povrchů s vodíciemi liniemi. Dále se zde nachází cvičná křižovatka se zvukovým semaforem, nasimulovaná stanice metra, prostor pro aromaterapii a hmatové vnímání. (www.dedina.cz, 6.6.2012).

Jak již bylo výše uvedeno, podstatou založení střediska Dědina bylo poskytování sociální a pracovní rehabilitace, potažmo rekvalifikace nevidomým a těžce zrakově postiženým. Vše je prováděno formou konkrétních rehabilitačních a rekvalifikačních programů a kurzů.

V souvislosti se sociální rehabilitací sem patří:

- prostorová orientace a samostatný pohyb s bílou holí
- nácvik sebeobslužných činností
- nácvik čtení a psaní braillova bodového písma
- nácvik psaní na klávesnici PC
- reedukační a kompenzační výcvik
- rozvíjení fyzických dovedností
- psychosociální a komunikační výcvik
- rodinná terapie
- nácvik vlastnoručního podpisu
- cizí jazyky
- sociální poradenství

V rámci kurzu **sociální poradenství** je zajišťována, zejména později osleplým klientům, pomoc při vyřizování průkazu ZTP nebo ZTP/P, invalidního důchodu, příspěvku na péči, popřípadě změnu výše přiznaného příspěvku. Patří sem také pomoc při vyřizování žádostí o kompenzační pomůcky a na žádost klientů je sociální pracovnice přítomna při sociálním šetření, někdy i při posudkové komisi (zejména u kombinovaně postižených). Sociální poradenství je poskytováno i rodinným příslušníkům, kteří se někdy podílí na vyřizování potřebných dokladů a neví jak na úřadech postupovat.

Snahou střediska Dědina je docílit toho, aby si maximální počet těžce zrakově postižených lidí udržel své zaměstnání. Proto je věnována pozornost

programům zaměřeným na osoby v produktivním věku od 16 let. V souvislosti s pracovní rehabilitací je vedle akreditovaného kurzu – Základy obsluhy PC a dalších neakreditovaných – týkajících se zdokonalování v práci s PC pomůckami, zařazen také program **sociálně terapeutické dílny**. Patří sem:

- kartonážní dílna
- košíkářská dílna
- tkalcovská dílna
- keramická dílna
- práce s PC
- sociální poradenství

V rámci sociálního poradenství je klientům z kurzu pracovní rehabilitace poskytována pomoc při podávání žádostí o kompenzační pomůcky a žádostí na nácvik obsluhy PC. Převládající činností sociální pracovnice je účast na výběru vhodného zaměření rekvalifikace a následného pracovního uplatnění klienta. Dále je to také spoluúčast na jednáních klientů s ÚP v místě bydliště a pomoc řešit případná nedorozumění. Často jsou řešeny otázky jejich sociálního zázemí, bydlení a kontaktu s poskytovateli pro ně potřebných služeb v místě bydliště. (www.dedina.cz, 6.6.2012)

Rekvalifikace je ve středisku Dědina realizována formou individuálních rekvalifikačních programů. Ty jsou připravovány tak, aby v co nejvyšší možné míře byly zohledněny schopnosti klienta a zároveň i požadavky budoucího zaměstnavatele. V nabídce jsou tyto rekvalifikační kurzy, které jsou řádně akreditovány.

- 1. Nevidomý a slabozraký masér** – 20 týdnů, je nejúspěšnějším a zároveň nejnáročnějším kurzem. Z absolventů se stávají špičkoví, velmi žádaní maséři, kteří často odchází vykonávat svoji praxi do zahraničí, převážně Rakouska a Německa.
- 2. Pomocné práce v keramické dílně** - 12 týdnů
- 3. Košíkář, výroba z proutí a pedigu** – 22 týdnů

4. Obsluha osobního počítače – 5 týdnů, je určen převážně klientům s vysokoškolským vzděláním, kteří disponují rozsáhlými vědomostmi, které se ale musejí naučit jiným způsobem zpracovávat. A proto se pro ně počítač stává nejen kompenzační pomůckou, ale také pracovním nástrojem.

5. Ruční tkadlec/tkadlena – 16 týdnů

6. Pracovník v kartonážní výrobě – 16 týdnů

Po absolvování kurzu a závěrečné zkoušky obdrží účastník kurzu osvědčení, s celostátní platností, které ho opravňuje k výkonu daného zaměstnání. Středisko Dědina získalo v projektu IES CERTIFIKACE rating BB - Kvalitní instituce na velmi dobré profesionální úrovni. Na základě toho si každý absolvent může požádat o vydání mezinárodního certifikátu. Záměrem střediska je každoročně vytipovat a realizovat další vhodný rekvalifikační obor.

4.3 Tyflocentrum

Obr. 7 Logo Tyflocentra

Zdroj: www.tyflocentrum.cz

„Základ slova pochází z řeckého TYFLOS - slepý. TyfloCentrum představuje místo, kde se schází nevidomí a slabozrací lidé a kde nacházejí pomoc při svém nelehkém údělu.“ (www.tyflocentrum.cz, 2012).

V roce 2000 se Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR v návaznosti na změny v územně správním uspořádání státu a samosprávy rozhodla zahájit postupné osamostatňování dalších odborných služeb. Proto SONS založila v některých krajích první **krajská střediska sociálních služeb pro nevidomé a slabozraké** s názvem **TyfloCentrum**, která měla a do

současné doby mají kompletovat a rozšiřovat nabídku služeb pro nevidomé a slabozraké, zavádět služby nové podle regionálních poměrů a potřeb. Pro jasné rozlišení se názvy založených TyfloCenter oficiálně skládají ze tří částí - **TyfloCentrum + jméno krajského města + zkratka „o. p. s.“**

Od roku 2000 do roku 2003 tak postupně vznikaly:

- **TyfloCentrum Brno, o.p.s.**
- **TyfloCentrum Olomouc, o.p.s.**
- **TyfloCentrum Ostrava, o.p.s.**
- **TyfloCentrum Karlovy Vary, o.p.s.**
- **TyfloCentrum Plzeň, o.p.s.**
- **TyfloKabinet České Budějovice, o.p.s.**
- **TyfloCentrum Praha o.p.s.**
- **TyfloCentrum Hradec Králové o.p.s.**
- **TyfloCentrum Ústí nad Labem o.p.s.**
- **TyfloCentrum Zlín o.p.s.**
- **TyfloCentrum Jihlava, o.p.s.**
- **TyfloCentrum Pardubice, o.p.s.**
- **TyfloCentrum Liberec, o.p.s.**

Společnosti nemají žádné ústředí, které by je řídilo. Každá má své vlastní IČ.

Vývoj, který vedl ke vzniku TyfloCenter je možné vidět na následujícím schématu:

Obr. 8 Schéma vzniku Tyflocentra

Zdroj: www.tyflocentrum.cz

TyfloCentra v daném kraji poskytují zrakově postiženým komplex sociálních služeb stejného druhu a charakteru. Liší se jen v drobnostech podle regionu, v němž působí. Rámcovou náplní činnosti těchto center jsou **denní centra sociálních služeb poskytující** aktivizační a vzdělávací programy a **školicí střediska PC pomůcek** včetně technického poradenství při výběru PC pomůcek.

Hlavní činnost Tyflocenter je popsána v následujících bodech:

- depistáž a kontaktní terénní práce v úzké spolupráci se SONS;
- základní poradenství o možnostech kompenzace handicapu zrakového postižení, pomůckách denní potřeby i poskytovatelích služeb takto postiženým lidem;
- speciální sociálně právní a pracovně právní poradenství;
- setkávání ve svépomocných klubech a socioterapeutických skupinách pro zrakově postižené občany;
- rozvoj a docvičování dovedností získaných v programech základní rehabilitace (vaření, práce v domácnosti, čtení atd.) realizovaných

ve střediscích Tyfloservisu, o.p.s., Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina, o.p.s. a u dalších poskytovatelů těchto služeb;

- zpřístupňování informací nevidomým a jinak těžce zrakově postiženým občanům včetně vydávání regionálních informačních časopisů a bulletinů;
- podpora pracovního uplatnění zrakově postižených občanů zahrnující vyhledávání pracovních míst, pomoc při zřizování a úpravách pracovišť nebo setkávání v aktivačních job-klubech;
- odstraňování architektonických bariér v regionech;
- koordinace a zajišťování průvodcovské a předčitatelské služby;
- další služby dle místních možností a zájmů (kurzy sociálních dovedností, cvičení, kurzy hmatového modelování, jednorázové pomoci s vyřizováním korespondence, digitalizace textů atd.)
- podpora volnočasových aktivit zrakově postižených občanů (kulturních a sportovních aktivit). (www.tyflocentrum.cz, 2012)

S účinností Zákona o sociálních službách – z. č. 108/2006 Sb. poskytují společnosti typu Tyflocentrum vedle služby sociálního poradenství, průvodcovských a předčitatelských služeb v rámci zaregistrovaných sociálních služeb pro zrakově postižené také významnou službu **sociální rehabilitace**.

Je důležité podotknout, že jiná organizace, která má ve svém názvu slovo TyfloCentrum, třeba i v jiných modifikacích s malými písmeny, **nepatří** do rodiny TyfloCenter, nechala se pouze bez vědomí inspirovat a služby, které poskytuje, nemusí být v takové kvalitě a na takové úrovni jako služby pravých TyfloCenter.

Všechna TyfloCentra vzájemně spolupracují a mají společnou vůli směřovat k cíli, kterým je pomoc těžce zrakově postiženým lidem.

5. AKTUÁLNÍ ÚROVEŇ SLUŽEB REHABILITACE TĚŽCE ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH

Pro ověření získaných informací týkajících se poskytování sociální a pracovní rehabilitace a rekvalifikace těžce zrakově postižených u nás jsem použil metodu rozhovoru.

Rozhovor je jedna ze základních výzkumných metod. Je to metoda shromažďování dat, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci mezi tazatelem a respondentem. Velkou výhodou rozhovoru, oproti jiným výzkumným metodám je navázání osobního kontaktu, který umožňuje lépe pochopit reakce a postoj respondenta a přizpůsobit se jim. Důležité je, aby tazatel navázal přátelský vztah a vytvořil tak příjemnou a uvolněnou atmosféru pro kladení otázek. Čím více se respondent bude cítit uvolněně, tím bude objektivněji na otázky odpovídat. (Chrátka, 2007)

Existují dva hlavní typy rozhovoru:

1. Strukturovaný rozhovor, kdy tazatel postupuje podle přesně připravených otázek v přesně stanoveném sledu. Nepokládá žádné doplňující komentáře a jen si zapisuje odpovědi respondentů.

2. Nestrukturovaný rozhovor se přibližuje přirozené komunikaci mezi lidmi, kdy tazatel ví, jaké informace chce od respondenta získat, ale klade otázky dle současné situace. Nechává na respondentovi, aby se mohl vracet k zajímavým otázkám v rozhovoru.

Cílem práce je zjistit aktuální úroveň služeb, byl použit nestrukturovaný rozhovor, který se lépe hodí **pro zjištění kvality služeb** a zároveň je pro komunikaci s těmito lidmi vhodnější, protože je potřeba navodit přátelskou atmosféru a získat u nich důvěru.

Pro objektivní posouzení bylo různou formou náhodně přes organizace, známé autora a na doporučení vybráno deset (10) respondentů tak aby splňovali požadavky různého pohlaví, věkového rozmezí 30 až 60 let a různých

druhů zrakového postižení. Rozhovory byly vedeny po předchozí domluvě v místě jejich bydliště či pracoviště.

Při rozhovoru jsem respondentům kladl otázky ohledně jejich zrakového postižení, vzdělání, pracovního uplatnění a názorem na kvalitu rehabilitačních služeb poskytovaných příslušnými organizacemi.

Jak jste se dozvěděl o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

Respondenti se o jednotlivých organizacích a nabízených službách dozvěděli různou formou. Každý z dotazovaných se o nich dozvěděl jiným způsobem. Tři respondenti se o jednotlivých organizacích dozvěděli během studia na střední škole od pedagogického personálu. Ostatní se dozvěděli o této možnosti prostřednictvím rozhovoru v rádiu, od ošetřujících lékařů, ve Zlatých stránkách či od přátel a rodinných příslušníků.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využil, případně dále využíváte?

Všichni respondenti v současné době již využívají možnost nejrůznější sociální a pracovní rehabilitace. Využívají služeb Tyflokabinetu v souvislosti s elektrotechnickými kompenzačními pomůckami, knihovnu digitálních dokumentů, služeb Tyflocenter, služeb v rámci volnočasových aktivit – kulturních, sportovních. Služby průvodcovské, předčitatelské, sociálně právní a pracovně právní poradenství.

Někteří v rámci sociální rehabilitace využili služeb prostorové orientace, sebeobsluhy, práce s PC, výuka Braillova písma. Čtyři z respondentů nevyužívali programu sebeobsluhy, protože této byli samouky s pomocí rodinných příslušníků. Jeden respondent učení samoobsluhy nepotřeboval, protože má ještě zbytky zraku.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Všichni respondenti se jednoznačně shodují v tom, že veškeré služby, které využili a využívají, zlepšily kvalitu jejich života. Vedlo to k posílení jejich sebevědomí a získání pocitu užitečnosti a možnosti začlenění se do

normálního života. Většina z nich využívá kromě služeb také různé kompenzační pomůcky i pomůcky jako např. hodinky, PC a mobilní telefony s hlasovým výstupem, diktafony, vysílačky pro nevidomé, indikátor hladiny horkých nápojů. Jeden z respondentů nově využívá pro orientaci při cestování GPS navigaci.

Absolvoval jste nějaký rekvalifikační kurz?

Všichni respondenti absolvovali nějaký rekvalifikační kurz. Bohužel tím, jak se mění trh práce, museli absolvovat i více a různých rekvalifikačních kurzů, aby našli uplatnění. Všichni prošli rekvalifikačním kurzem pro obsluhu PC. Dalším rekvalifikačním kurzem, kterým prošla téměř polovina respondentů bylo košíkařství. Jeden z respondentů absolvoval kurz tkalcovství.

Našel jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění?

V současné době jsou všichni kromě dvou respondentů zaměstnaní. Jeden z respondentů studuje na vysoké škole, další je v současné době nezaměstnaný. Ze zbylých osmi jeden respondent působí jako učitel hudby na umělecké škole a dalších sedm respondentů získalo pracovní příležitost v rámci své rekvalifikace přímo v rehabilitačním středisku Dědina.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Všichni respondenti opět hodnotí dostupnost a kvalitu služeb jako dostačující a na dobré úrovni. Služby plní účel, ke kterému byly zřízeny, jsou poučné a mají přínos pro život a rozvoj dovedností. Respondenti díky poskytovaným službám mohou užitečně využít svůj čas a setkávat se s ostatními v kolektivu, kde si mohou vzájemně předávat své zkušenosti a zážitky. Díky získaným znalostem a dovednostem se mohou začlenit lépe do běžného života, což jim pomáhá zapomenout na rozdíl mezi nimi a lidmi zdravými.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Služby jsou dostačující a vysoké úrovni, jen v případě rekvalifikací se jeví jako tíživý problém fakt, že po absolvování kurzu není zajištěno žádné

pracovní místo, ve kterém by našli uplatnění. Rekvalifikanti pak musí dlouhou dobu čekat, jestli se nějaké místo neuvolní, mnohdy musí absolvovat i jiný rekvalifikační kurz. Bylo by vhodné, kdyby již při rekvalifikaci měl člověk zajištěnou pracovní pozici, na kterou by mohl nastoupit po ukončení kurzu. V rámci osobního života by dva z respondentů uvítali službu partnerské seznamky. Z důsledku nedostatku příležitostí nebo osobních zkušeností by takováto služba mohla být přínosem. Dále padaly návrhy, převážně od respondentů ženského pohlaví na poskytování více kurzů v souvislosti s kulturním vyžitím, např. kurz tance, nebo také intenzivní kurzy cizích jazyků. V rámci cestování by všichni respondenti uvítali lepší flexibilitu a dostupnost průvodcovských služeb. Shodují se, že není dostatek dobře vyškolených průvodců, např. pro akce zájezdového typu, kde jich je, pro větší skupinu zrakově postižených, v daný okamžik potřeba více najednou.

Důležité je, aby se také na zkvalitňování služeb podílel stát formou finanční podpory, protože v dnešní době hrozí většině center zánik v důsledku nedostatku financí.

5.1. Vlastní zhodnocení

Jak je z výše uvedených odpovědí zřejmé, informovanost o organizacích a službách, které mohou zrakově postižení využít ve svůj prospěch je dostatečná. Jsou pořádány rozhovory s představiteli organizací ve sdělovacích prostředcích a médiích. Zrakově postižení se o organizacích a centrech dozvídají z rádia, televize, internetu, ze strany ošetřujících lékařů či rodinných příslušníků, nebo jen tak náhodou. Také samotné organizace se věnují vyhledávání a oslovování těžce zrakově postižených i prostřednictvím spolupráce s příslušnými odbory sociální péče v místech jejich působení, čímž je velmi malá pravděpodobnost, že by se o jejich službách někdo z těžce zrakově postižených nedověděl.

Pro to, aby se zrakově postižený člověk začlenil do normálního způsobu života, musí na rozdíl od zdravých osob vynaložit značné úsilí. I zdánlivě jednoduché věci mohou být pro postiženého člověka během na dlouhou trať.

Právě díky SONS, která zřídila další organizace a vytvořila tak širokou a kvalitní síť dostupných služeb, mohou zrakově postižení překonat tuto nerovnováhu a lépe se začlenit do normálního života. Tyto organizace zprostředkovávají sociální a pracovní rehabilitaci, díky níž se postižení mohou naučit zabezpečit základní potřeby, získávat potřebné informace, vzdělávat se a také se věnovat volnočasovým aktivitám. Tyto rehabilitace jak je zřejmé jsou na vysoké úrovni a pro postiženého přínosné. Jistý problém se vyskytuje v rekvalifikační činnosti, kterou mohou postižení v těchto organizacích absolvovat. Řada těchto kurzů již není využitelná v praxi a slouží jen jako určitá forma rehabilitace, než-li možnost samostatného přímého uplatnění na trhu práce. Rekvalifikanti jsou pak vyškoleni na něco, co vlastně v životě téměř nevyužijí z důvodu nedostatku pozic na trhu práce. Uplatnění mohou najít pouze v chráněných dílnách, které bohužel v dnešní době z finančních důvodů postupně zanikají.

Organizace jsou odkázány na finanční pomoc různých subjektů, v podobě dotací či sponzorských darů, což omezuje případný další rozvoj a také způsobuje nejistotu v jejich další existenci.

Nicméně i přes určité nedostatky lze říci, že všechny organizace jsou na velmi dobré úrovni a snaží se zrakově postiženým maximálně pomoci začlenit se do normálního života. Přes životní úděl a zmíněné nedostatky ve službách, z těchto lidí číší optimismus a klid, který dává jasně najevo, že mají touhu žít a využít každé příležitosti, která se jim dostane.

ZÁVĚR

Při úvahách o možném tématu diplomové práce došel autor k závěru, že by se mohl pokusit popsat a následně zhodnotit situaci týkající se života a integrace těžce zrakově postižených v České republice. Konkrétně se zaměřil na mechanismus poskytování sociální a pracovní rehabilitace a také prezentaci organizací, které se uvedenou činností zabývají. Hlavním impulzem byla jeho vlastní zvědavost a touha poznání na jaké úrovni je v naší společnosti nastavena péče o zrakově postižené. Tím, že vyrůstal v rodině, jejíž dva členové jsou nevidomí a s nevidomými se i nadále poměrně často setkával, pochopil, že takto postižení bezpochyby potřebují většinu z toho, co potřebují i dobře vidící, zdraví lidé. Vzhledem ke svému zrakovému znevýhodnění však potřebují i něco navíc, co jim pomůže překonat nedostatečnou zrakovou výkonnost. Byla mu známa přítomnost organizace nesoucí název Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR a dalších společností, při jejichž vzniku stála. Ale zcela přesně nerozuměl, jak fungují, jaký je jejich význam pro zkvalitnění života zrakově postižených, jakou péči a službami vůči svým klientům disponují a jak jsou tyto aplikovány. Během získávání podkladů pro zpracování práce využil několik kvalitních studijních materiálů a také měl možnost poznat některé z vedoucích představitelů zmíněných organizací a hovořit s nimi. Také si mohl vyzkoušet simulovaný nácvik prostorové orientace, některou ze sebeobslužných technik či nácvik čtení Braillova bodového písma. V neposlední řadě měl možnost, formou rozhovorů s vybranými respondenty – osobami, které v plné míře využívali či nadále využívají některé z prostředků a služeb v rámci rehabilitace, získat odpovědi na otázky a vytvořit si tak relativně objektivní názor na zmíněné organizace a jejich význam v sociální a pracovní rehabilitaci těžce zrakově postižených.

Samozřejmě ani této oblasti se nevyhnou jisté problémy, převážně ekonomického rázu a tedy problémy s financováním. Jedná se o neziskové organizace, jejichž fungování se odvíjí od výše dotací či sponzorských darů. Převážně z důvodu hospodářské krize posledních let a celkové politicko-ekonomické situace u nás a ve světě, je každé další působení organizací tohoto

typu nejisté. Řešením by dle autora mohla být větší spoluúčast státu v rámci finanční podpory těchto organizací a na druhou stranu také vytváření pracovních příležitostí pro zrakově postižené, kteří by se tak mohli stát součástí sociálně ekonomického systému státu.

Závěrem autor může potvrdit svojí domněnku, že organizace prezentované v této práci mají profesionální přístup a poskytované služby jsou z hlediska potřeb těžce zrakově postižených dostatečné a na vysoké úrovni. Dále jsou hodnoceny jako přínosné, užitečné a díky nim se stává život těžce zrakově postižených smysluplnější. Tento závěr se opírá o ohodnocení těch nejpovolanějších – těžce zrakově postižených.

„Západ či východ slunce, kouzlo rozkvetlé květiny, zbarvené listí stromů a keřů na podzim, duha po dešti, oblíbený sportovní zápas či seriál..., to je jen zlomek nekonečného množství událostí, které můžeme každý den sledovat. Bohužel si tuto výsadu málokdy uvědomujeme. Jsou ale mezi námi tací, kteří nikdy neuvidí zlatovost slunečního svitu, blankytnou modř pomněnek, ohnivě červenou barvu podzimního listí nebo šedivý vlas ustarané matky.“ (RACEK, *Svět nevidomých*, [www. clanky.rvp.cz](http://www.clanky.rvp.cz), 10.6.2012).

SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ

České literární zdroje:

ČÁP, J., DYTRYCH, Z. *Utváření osobnosti v náročných životních situacích*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968. 118 s.

ČÁLEK, Oldřich. *Výchova dospívající zrakově postižené mládeže k samostatnosti*. Praha: ÚV Svazu invalidů v ČSR, 1985.

FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.

HŘIB, Radek. *SONS – Sjednocená Organizace Nevidomých a Slabozrakých ČR – vznik, vývoj a současný stav*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského. Vedoucí práce Mgr. Jana Janková.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JESENSKÝ, Ján. *Cesty transformace organizací zrakově postižených*. Praha : Tyfloinformační agentura RADAR Společnosti nevidomých a slabozrakých v ČR v rámci edice malá tyflografická knižnice, sv.10, 1993. 70 s.

JESENSKÝ, Ján. *Prolegomena systému tyflorehabilitace, metodiky tyflorehabilitačních výcviků a přípravy rehabilitačně-edukačních pracovníků tyflopédického spektra*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. 659 s. ISBN 978-80-86723-49.

JESENSKÝ, Ján. *Rehabilitace zrakově postižených a způsoby její realizace*. Praha: Aeterna, 1992. 96 s. ISBN 80-900950-1-1.

JESENSKÝ, J. *Uvedení do rehabilitace*. FV SI, Praha 1987.

KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2005. 282 s. ISBN 80-901873-6-6.

KRCHŇÁK, Rudolf. *Nevidomí známí, neznámí*. Praha: Achát, 1992. 216 s

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea. *Oftalmopedie*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998. 66 s. : il. ISBN 80-85931-58-8.

LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Výpravy za člověkem*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1981. 218 s.

MICHÁLEK, M., FRANCOVÁ, P., JAKEŠ, J. *Nevídáno*. Praha: Okamžik, 2002. 158 s.

MORAVCOVÁ, Dagmar. *Zraková terapie slabozrakých a pacientů s nízkým vize*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. 203 s., 9. ISBN 80-7254-476-4.

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2.vyd. Brno : Paido, 2006. 408 s. ISBN 80-7315-120-0.

RÖDEROVÁ, P., NOVÁKOVÁ, Z., KVĚTOŇOVÁ, L. *Oftalmopedie. Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. 124 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 978-80-7315-159-1.

SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckého písma*. 1. Brno : Česká unie nevidomých a slabozrakých , 1994. 113 s.

SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. Brno : Slepecké Muzeum SONS v Brně, 2000. 95 s.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 444 s. ISBN 80-7178-214-9.

WIENER, Pavel. *Prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených*. Praha: Avicenum, 1986.

Legislativní prameny:

Zákon o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů*. 2006, č. 108.

Elektronické zdroje – webové stránky:

Blind friendly web [online]. 2012 [cit. 2012-06-04]. Blind friendly. Dostupné z WWW: <<http://www.blindfriendly.cz/>>.

Dědina [online]. 2011 [cit. 2012-06-10]. Pobytové rehabilitační středisko pro nevidomé Dědina o.p.s. Dostupné z WWW: <<http://www.dedina.cz/>>.

Dědina [online]. 2011 [cit. 2012-06-10]. Rehabilitace Dostupné z WWW: <<http://www.dedina.cz/barva/rehab.html>>.

Dědina [online]. 2011 [cit. 2012-06-10]. Rekvalifikace Dostupné z WWW: <<http://www.dedina.cz/barva/rekva.html>>.

Navigace sons cz [online]. 2012 [cit. 2012-06-09]. Navigační centrum SONS ČR. Dostupné z WWW: <<http://navigace.sons.cz/navigacni-centrum.html>>.

Praceprozp.cz [online]. 2011 [cit. 2012-06-08]. Hledám práci. Dostupné z WWW: <<http://www.praceprozp.cz/hledam-praci/vhodne-pracovni-pozice/zrakove-postizeni>>.

RACEK, Lukáš. *Metodický portál RVP - Modul články: Svět nevidomých* [online]. 25. 6. 2009 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/3178/SVET-NEVIDOMYCH.html/>>

Raná péče [online]. 2012 [cit. 2012-06-03]. Raná péče. Dostupné z WWW: <<http://www.ranapece.cz/index.php/cs/rana-pee.html>>.

SCHINDLER, Radek. SONS: Zrakové vady [online]. 1995 - 1999 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z WWW: <<http://http://www.brailnet.cz/sons/docs/zrak/>>.

SONS : transformace [online]. 2012 [cit. 2012-06-01]. Sons. Dostupné z WWW: <<http://www.sons.cz/transformace.php>>.

SONS [online]. Praha : 12.04.2010 [cit. 2012-06-09]. Stanovy sjednocené Organizace nevidomých a slabozrakých České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.sons.cz/docs/index.php>>.

SONS [online]. 2012 [cit. 2012-06-08]. Organizační schéma. Dostupné z WWW: <<http://www.sons.cz/orgschema.php>>.

SONS [online]. 2012 [cit. 2012-06-09]. Odborná střediska a služby organizaci pod přímým řízením prezidenta SONS. Dostupné z WWW: <<http://www.sons.cz/odbstred.php>>.

SONS [online]. 2012 [cit. 2012-06-04]. Integrace nevidomých a zrakově postižených občanů na trh práce ve Středočeském a Jihočeském regionu. Dostupné z WWW: <<http://www.sons.cz/oprlz-o-projektu.php>>.

SONS [online]. 2012 [cit. 2012-06-03]. 20 minut pro zaměstnanost zrakově handicapovaných. Dostupné z WWW: <<http://www.sons.cz/zamestnanost/>>.

SONS [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Projekt "Komentované kino". Dostupné z WWW: <<http://www.sons.cz/komentovanekino/>>.

Tyflocentrum [online]. 2012 [cit. 2012-06-01]. Tyflocentrum. Dostupné z WWW: <<http://www.tyflocentrum.cz/>>.

Tyfloemploy [online]. 2012 [cit. 2012-06-01]. Tyfloemployability. Dostupné z WWW: <<http://www.tyfloemploy.org/>>.

Tyfloservis [online]. 2012 [cit. 2012-06-06]. Základní údaje o Tyfloservisu. Dostupné z WWW: <<http://www.tyfloservis.cz/zakladni-udaje.php/>>.

Wikipedie [online]. 2012 [cit. 2012-06-09]. Rehabilitace. Dostupné z WWW:
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rehabilitace>>.

Wikipedie [online]. 2012 [cit. 2012-06-07]. Rekvalifikace. Dostupné z WWW:
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rekvalifikace>>.

Wikipedie [online]. 2012 [cit. 2012-06-07]. Rozhovor. Dostupné z WWW:
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rozhovor>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obr. 1 Snellerovy optotypy pro děti a dospělé.....	13
Obr. 2 Logo SONS ČR.....	35
Obr. 3 Organizační schéma SONS ČR.....	39
Obr. 4 Schéma odborných středisek SONS ČR a jejich služeb	40
Obr. 5 Logo Tyfloservisu	45
Obr. 6 Logo pobytového rehabilitačního a rekvalifikačního střediska Dědina, o.p.s.	46
Obr. 7 Logo Tyflocentra.....	50
Obr. 8 Schéma vzniku Tyflocentra.....	52

Seznam tabulek

Tab. 1 Klasifikace zrakového postižení dle mezinárodní zdravotnické organizace.....	15
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Souhlas provozovatele www.sons.cz	I
Příloha B – Abeceda Braillova bodového písma	II
Příloha C – Přepis rozhovorů s respondenty	III

Příloha A – Souhlas provozovatele www.sons.cz

Sjednocená Organizace Nevidomých a Slabozrakých ČR
(SONS ČR)
Krakovská 21
110 00 PRAHA 1

Praha 1. června 2012

SOUHLAS provozovatele www.sons.cz - Copyright 2002 – 2012 SONS ČR

Tímto potvrzují, že Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR uděluje souhlas panu **Bc. Radkovi HŘIBOVÍ, nar. 18.06.1980** využít potřebných informací – textů a obrázků uvedených na internetových stránkách - serveru www.SONS.cz pro zpracování Diplomové práce na téma SONS ČR - význam organizace v sociální a pracovní rehabilitaci těžce zrakově postižených.

PhDr. Rudolf VOLEJNÍK
Viceprezident SONS

Příloha B – Abeceda Braillova bodového písma

a		b		c		d		e	
l		2		3		4		5	
f		g		h		i		j	
6		7		8		9		0	
k		l		m		n		o	
p		q		r		s		t	
%		v		w		x		y	
u		á		č		d'		é	
z		í		ň		ó		ř	
ě		ť		ú		ů		ý	
š		·		š		:		:	
ž		,		š		:		:	
-		+		/		?		!	
"		()		*			

Příloha C – Přepis rozhovorů s respondenty

Rozhovor č. 1

PAVEL, 47 let, svobodný, vzdělání vysokoškolské, zrakové postižení – praktická slepota (astigmatismus, šedý zákal)

Jak jste se dozvěděl o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

No, u mě to bylo celkem náhodou. Jednoho dne jsem poslouchal svojeoblíbené rádio a tam byl zrovna rozhovor s ředitelkou Dědiny. Tím to tedy začalo, že jsem se začal zajímat více. Zašel jsem se zeptat do Tyflocentra a tam mi podali bližší informace a navedli mě jak dál postupovat.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využil, případně dále využíváte?

No tak využívám převážně služeb Tyflocentra u nás v Hradci a to zejména jezdím na rekondiční pobyty, které jsou spojené s užitečnými věcmi pro zrakově postižené jako je představení a učení obsluhy různých pomůcek. Poslední rok a půl docházím do střediska Dědina. Dřív jsem normálně viděl, ale postupně, když se mi ten můj zrak zhoršoval až tak, že jsem nebyl schopný vidět tak jsem byl přinucen některé věci řešit a učit se. Třeba sebeobsluze jsem se učil postupně, tak jak jsem o vidění přicházel, tak to šlo, ani jsem to nevnímal. Naučil jsem se svoje metody. Teď učím Braillovo písmo, což jde pěkně těžko. Nikdy nebudu číst a psát jak ten, kdo se to učí od malička. Ale využiju to spíš jen na popisky, třeba kořenky a jídlo v kuchyni. Přišel jsem taky kvůli počítači, abych se naučil na počítači. Momentálně používám program JAWS – je to mluvicí software. Musel jsem nejdřív tady absolvovat kurz, naučit se psát na klávesnici popaměti a když jsem obstál při přezkoušení, tak jsem si zažádal o kurz, který jsem absolvoval. Taky celkem často využívám průvodcovské služby od Tyflocentra, knihovnu v Krakovské, prodejnu pomůcek. To jsou fakt pomocníci. Mám diktafon a mluvicí mobil, taky vépenku teda pardon, vysílačku pro nevidomé, skvělý prostředek při pohybu MHD. No a vlastně ještě čtečku Penfriend.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Myslím, že ano, teda nemyslím, vím to. Je to přínos a mě se žije dobře.

Absolvoval jste nějaký rekvalifikační kurz?

Ano, jak jsem už řekl, přihlásil jsem se na kurz ovládání počítače, který jsem úspěšně absolvoval na Dědině.

Našel jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění ?

Momentálně nemám práci, jsem invalidní důchodce. Celý život jsem byl učitel, učil jsem historii a teď mi to chybí. Osobně mám pocit, že bych tuto profesi klidně mohl dělat i dál, ale bohužel už o mě na škole nemají zájem. Také jsem jednu chvíli podnikal v obchodní činnosti. Teď když už nevidím vůbec, musím se tomu stavu přizpůsobit a naučit se co třeba, abych měl jistotu ve všem, co dělám. To zabere čas a tak už pak budu asi na kantořinu starý ... smích. No, nějak to dopadne, nicméně mám teď zájem o rekvalifikační kurz košíkáře. Tak počkám, až bude volné místo a vrhnu se na to a třeba pak najdu nějaké uplatnění.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Můj názor? Jsou dobré, kvalitní, dostupné. Je jich relativně dost.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Asi mě teď nic konkrétního nenapadne. Já postupně využívám služby, které potřebuju. Mě postačují. Vidíte, teď mě skutečně nic nenapadne, nezlobte se.

Rozhovor č. 2

EDITA, 37 let, svobodná, vzdělání středoškolské s maturitou – gymnázium, Zrakové postižení – od narození na jedno oko nevidí vůbec, druhé oko silná krátkozrakost.

Jak jste se dozvěděl o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

Já jsem věděla o SONSU, protože jsem tam dřív chodila. Oni mi pomáhali hledat práci. Dřív jsem pracovala v rodinné firmě jako asistentka, ale to ehm, z finančních důvodů skončilo. Prostě těžká doba. Dostala jsem několik nabídek, ale nebyly až tak úplně vhodné. Třeba recepční...to jak špatně vidím, tak si nejsem schopna třeba zapamatovat tváře a jak bych věděla, jestli pouštím správné lidi, kteří můžou dovnitř. Jednou mi moje lékařka v Centru zrakových vad v Motole doporučila rekvalifikaci na Dědině.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využil, případně dále využíváte?

Začala jsem chodit do Dědiny a zaplatila si kurz v dílnách na košíkářku. A taky jsem tady pak prošla rekvalifikací košíkářství. Tím, že částečně vidím, jsem nepotřebovala sebeobsahu ani prostorovku. Z pomůcek používám počítač se zoom textem.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Pomohlo mi to, už jen tím, že jsem se dostala do prostředí lidí, kteří jsou na tom podobně jako já. To, že jsem nenašla práci přes inzeráty mě nějakou dobu trápilo, ale řekla jsem si, že se třeba naskytne něco jiného, že tomu půjdu naproti a že se budu zdokonalovat.

Absolvoval jste nějaký rekvalifikační kurz?

Hned po rehabilitaci v dílnách jsem si udělala kurz košíkářství a dostala osvědčení, že to můžu dělat jako práci.

Našel jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění ?

Já jsem dostala práci v košíkářské dílně v Dědině. Tam teď chodím pravidelně do práce. Štěstí je, že tam můžu pracovat...

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Služby jsou dostupné, i když já jich tak moc nevyužívám. Ale vím, že všechno co se zrakově postiženým nabízí je pro ně přínos. Pomáhá jim to zapojit se do společnosti, rozvíjet se a podílet na něčem.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Asi vždycky je co zlepšit, neříkám, služby jsou dobré a je jich hodně, ale já si třeba myslím, že by se mělo hledat lepší řešení práce. I když se lidi vyškolí a zaučí, nikdo jim nezaručí, že práci v tom oboru najdou. Práce je důležitá v životě každého a když je někdo postižený má menší šanci na trhu práce. To by se mělo dořešit, aby postižení, kteří chtějí pracovat a oni sami se snaží, tak aby našli po rekvalifikaci místo.

Rozhovor č. 3

ANTON, 46 let, svobodný, vzdělání střední odborné, zrakové postižení: degenerace sítnice, absence světlocitu.

Jak jste se dozvěděl o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

Ve Zlatých stránkách jsem našel centrum rané péče, domluvili jsem si schůzku. Dostal jsem tam tehdy kontakt na pána co pracoval v Dědině a ten mi domluvil setkání s paní ředitelkou.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využil, případně dále využíváte?

Já jsem nastoupil rehabilitaci na Dědinu a tam jsem se učil půl roku Braila, angličtinu, prostorovou orientaci, psaní na psacím stroji ehmm, myslím klávesnici a potom práci na počítači.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Samozřejmě, kdyby tyto služby nebyly tak ja bych nebyl taky. Nebyl bych schopný fungovat a horko těžko bych se to všechno učil sám. Já jsem měl potíže se zrakem od malička, ale nikdo mi nevěřil, na moji vadu se přišlo až po patnácti letech a potom asi v roce 2005 přišel úplně konec. Jeden večer jsem šel spát a ráno se probudil a neviděl vůbec nic. Já si pamatuju a to si budu pamatovat napořád, že když jsem si u lékaře jako dítě stěžoval, že když hraju fotbal tak přehlížím míč, lékař mi tehdy říkal, že nemůžu umět všechno. A dnes tento člověk je primářem v jedné nemocnici.

Absolvoval jste nějaký rekvalifikační kurz?

Ano, absolvoval. Na Dědině jsem dělal čtyři měsíce rekvalifikaci na košíky.

Našel jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění ?

Po rekvalifikačním kurzu jsem byl rok až dva doma bez práce a pak mi paní ředitelka nabídla místo na Dědině. Tak tam doted' pracuju jako košíkář.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Jsem spokojený se službami pro zrakově postižené. Jejich kvalita je dobrá a organizace dělají hodně. Jen je smutné, že tolik dnes záleží na penězích a stát dostatečně nepodporuje organizace. Čím dál více záleží na darech od sponzorů. Víím, že Dědina každý rok bojuje s financováním. Připadá mi, že státu je jedno, že jsou postižení doma, musel by financovat chráněné dílny. A pokud mezi služby řadíte i lékařskou péči, tak já doufám, že už je kvalitnější a hlavně informovanost lékařů. Já když jsem v mládí chodil k lékařům, tak moc nevěděli o specializovaných pracovištích, kde by se zrakově postiženým dostalo potřebné péče.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Pro mě jsou služby dostatečně kvalitní. Jsem rád, že jsou aspoň takové jaké jsou. Nemusí se zkvalitňovat, já myslím, že bohatě bude stačit, když se nebudou rušit.

Rozhovor č. 4

VLADIMÍR, 31 let, svobodný, vzdělání základní, zrakové postižení: zbytkový zrak od narození.

Jak jste se dozvěděl o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

Sociální rehabilitaci mi doporučila psychologka z Deyláku a poradila mi Dědinu.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využil, případně dále využíváte?

Po neukončeném studiu v Deyláku jsem byl půl roku doma a pak jsem nastoupil na rok sociální rehabilitace, kde jsem se učil vaření, sebeobsluhu, prostorovou orientaci, psaní na stroji všemi deseti. Absolvoval jsem tam všechny rehabilitační programy. Tkaní, keramika, dramatický kroužek, sebeobsluha, košíkářství. Využívám také služeb Tyflocentra v Semilech a jejich akcí hodíme hrát bowling, máme turnaje a tréninky. Jezdíme na různé výlety a týdenní pobyty po České republice, rekreace a nebo procházky v přírodě. Taky využívám SONS, kde si kupuju kompenzační tyflopédické pomůcky. Jsou dobré a já používám ozvučené hodinky a mobil, diktafon a počítač. Chodím také na různé prezentace kompenzačních pomůcek.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Hodně mi pomohly rehabilitační programy k osamostatnění. Se spoustou věcí si dokážu poradit sám. Získal jsem nové znalosti a zkušenosti důležité bylo být v kolektivu. Moc si cením si doprovodu z Tyflocentra, zejména při cestování v MHD, je to příjemné, že nejdu sám, rozumíte mi co myslím. A také díky mé práci se cítím šťastný, je to úžasná možnost pro život a motivace, člověk má činnost, můžu se pořád učit a mám pocit uplatnění.

Absolvoval jste nějaký rekvalifikační kurz?

Ano, čtyřměsíční rekvalifikaci košíkář.

Našel jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění?

Měl jsem zkušební dobu nějaký čas a říkali mi, abych zkusil živnost, jenže moje rodiče nebyli moc rádi a já jsem taky nevěděl, jestli košíky půjdou tak jsem to nedělal. Po nějaké době mi paní ředitelka nabídla místo. Pořád ještě nějaké možnosti jsou, tak myslím, že kdybych nepracoval v Dědině, tak bych nějakou práci našel. Člověk má omezení, ale možnosti jsou a dá se dělat spousta věcí třeba někde v chráněných dílnách ikdyž už ji moc není.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Úroveň a dostupnost služeb v rámci rehabilitace je dobrá. Člověk se naučí všechno, co potřebuje pro samostatný život, ty běžné činnosti, vaření, praní, Braillovo písmo, vyřizování formálních a úředních záležitostí. Služby hodnotím kladně, na dobré úrovni. Snaží se co nejvíce usnadnit život zrakově postižených.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Mohlo by být něco pro mladé zrakově postižené takhle v mém věku. Víc různých akcí, kde by se dalo seznámit nebo navázat vztah a třeba partnerství. Já nemám v tomhle žádné zkušenosti a tak by třeba mohla být nějaká seznamka nebo tak něco. Když se tak bavím s kamarády, tak mají podobný názor, taky by chtěli potkat partnerku nebo partnera pro společný život.

Rozhovor č. 5

EVA, 60 let, vdaná, vzdělání středoškolské s maturitou, zrakové postižení: retinopatie, poškození očního nervu od narození.

Jak jste se dozvěděl o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

K organizacím tohoto typu jsem se dostala během života. Ono to tak nějak vyplynulo ze situace.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využil, případně dále využíváte?

Co se týká sociální rehabilitace jako takové, tak třeba sebeobsluhu jsem se učila sama doma s maminkou a mými sourozenci. Podobně tomu bylo i s ostatními činnostmi jako třeba vaření. Později jsem využila služeb Tyfloservisu a Tyflocentra, které pořádali také kurzy sebeobsluhy, vaření. Počítačový kurz a nácvik podpisu jsem absolvovala v Tyflokabinetu v Praze. Dodnes ráda využívám různých rekondičních a poznávacích pobytů, sportovních pobytů.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Zajímavá otázka. Když se tak za tím svým životem obrátím, uvědomuju si, že proti němu vlastně ani nemám žádné výhrady. Ano, samozřejmě jsem někdy nemohla dělat to co běžně dělají zdraví lidé, ale zase tak moc toho nebylo. Díky tomu co jsem se v rámci poskytnutých služeb naučila, se cítím jako žena jistější například ve vedení domácnosti a rodinném životě. Taky mohu cestovat a poznávat nová místa a díky průvodcům vždy dorazit bezpečně. Elektronické pomůcky a to hlavně počítač, ale také služba digitální knihovny mě udržují v dění. Dostanu se k novým informacím a také poslechu oblíbené hudby. Takže jsem vlastně spokojená.

Absolvoval jste nějaký rekvalifikační kurz?

Já jsem absolvovala kurz telefonistky už během studia na střední škole. Pak už jsem žádným neprošla.

Našel jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění?

Ano, právě po ukončení školy jsem byla zaměstnaná u jedné společnosti jako telefonní operátorka. Také jsem nějaký čas dělala korektury pro slepecký tisk a přispívala psaním poezie do časopisu pro nevidomé ZORA. V současné době jsem už několik let v invalidním důchodu.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Pokud je mi známo, tak služby, které poskytují jednotlivé organizace jsou na dobré úrovni. Třeba i od známých se mi donesou dobré reference o kurzech, které jsou jistě přínosné, poučné.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

K tomuto mě napadá asi jedno a je to v souvislosti se službou průvodcovství. Průvodců je bohužel nedostatek a tímto tato služba ztrácí svoji flexibilitu. Jde o to, že třeba v případě vícečlenného zájezdu je často problém sehnat průvodce. Musí se to domlouvat dostatečně dopředu a ne vždycky se na každého dostane. A věřte, že je někdy skutečně obtížné sehnat někoho ze známých, který by s vámi jel třeba na několika denní výlet a ještě si to musel platit. Já si uvědomuju, že tuhle záslužnou práci dělají převážně dobrovolníci, ale i tak. Pokud jde o motivaci a pokud tou je finanční ohodnocení, tak kdyby záleželo na mě, tak bych je já osobně motivovala dostatečně. No a vidíte, jsme u peněz. Tohle nemám ráda, dnes se všechno počítá jen na peníze.. bohužel.

Rozhovor č. 6

ROMAN, 35 let, ženatý, vzdělání středoškolské s maturitou, zrakové postižení: praktická slepota – po narození

Jak jste se dozvěděl o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

Oslovil mě SONS a ti mi taky doporučili Tyfloservis.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využil, případně dále využíváte?

Tož když můžu nebo potřebuju, využívám služeb Tyfloservisu, kde mě doporučili a naučili používat kompenzační pomůcky. Konkrétně používám digitální čtecí zařízení.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Ano, určitě.

Absolvoval jste nějaký rekvalifikační kurz?

Ne.

Našel jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění?

Ne, ale co se práce týče, rád bych se věnoval hudbě, myslím výuce hudby respektive hraní na kytaru. V současné době su v důchodu, ale studuju vysokou školu na Slovensku.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

I když nejsem nějakým extra uživatelem, tak myslím, že jsou dobře dostupné. Vždyť dnes jsou různé organizace a centra v téměř každém koutu naší malinké zemičky. Když potřebuju, tak vím, kam se bez problémů obrátit.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Ehm, rozhodně bych navrhoval víc kurzů k osamostatnění zrakově postižených a začlenění do běžného života, tak aby lidi na služby nebyli moc vázaní. Jo asi to zní tak, že by pak pozbyly služby na významu. To nééé, mám na mysli něco takového, aby se hendikep nějakým způsobem vyčlenil a organizace poskytovali pouze pomocné služby. Samozřejmě to by také záleželo ta vážnosti postižení. Zastávám názor co pokud možno největšího osamostatnění zrakově postižených, aby neměli tendenci se nechat vodit za ručičku i při takových činnostech, které by člověk při troše snahy zvládl bez problémů sám. Někdy přehnaná péče škodí a člověk pak degeneruje. To je můj názor.

Rozhovor č. 7

JOSEF, 48 let, ženatý, vzdělání středoškolské s maturitou, zrakové postižení: poškození očního nervu – od narození nevidomý

Jak jste se dozvěděl o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

Hmm, vite, že už si ani nevzpomínám. No zřejmě to bylo někdy na střední škole a potom později jsem se zkrátka dozvěděl. Jsem nevidomý od narození, tak mě různá péče provází celý život.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využil, případně dále využíváte?

Využíval jsem služby Tyflokabinetu a později také střediska Dědina v Praze. Také využívám služeb SONS a to hlavně knihovnu, tyflopomůcky, z nichž mám hodinky a počítač s hlasovým výstupem, diktafon nebo třeba indikátor hladiny. Celkem často a rád využívám služby průvodcovské. A teď si ještě vzpomínám, že jsem se učil podpis, ale to už je dávno. V samoobsluze a prostorovce jsem samouk za přispění mých blízkých, ženy a dětí.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Pomáhají, převážně pomůcky, pokud je chápeme jako určitou formu služeb. Shodou okolností já všem těm přístrojům říkám doma služebníci Smííích..

Absolvoval jste nějaký rekvalifikační kurz?

Ano, dva a taky nějaká školení. Hodně dávno to byl dálkový kurz telefonisty v Praze – Krči, a pak taky lektorský kurz pořádaný Tyflokabinetem v Praze.

Našel jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění?

Ano, pracoval jsem léta jako telefonista, než pak tato místa zrušili a teď už léta pracuju jako lektor náročných kompenzačních pomůcek pro nevidomé.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Služby se mi zdají dobře dostupné a kvalitní a neříkám to proto, že v současné době žiju v Praze. Víím, že organizace mají celkem dobré pokrytí po celé republice. Myslím si, že služby plní svůj účel.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Nad tím musím popřemýšlet, ale když to vezmu ze svého hlediska, tak myslím, že problém je začlenit se do pracovního života. Zrakově postižení lidé, stejně jako já se účastní rekvalifikace a i když jsou často úspěšní, tak nemají jistotu, že budou zaměstnáni, že najdou odpovídající místo. Třeba já pracuju ve středisku, které každým rokem řeší svoji další existenci z nedostatku financí. Celkově je vysoká nezaměstnanost, a pokud by středisko zavřeli, tak se obávám, že bych i přes svoji odbornost, těžko hledal uplatnění. Já bych tedy navrhol upravení systému zaměstnávání těžce zrakově postižených, respektive postižených celkově.

Rozhovor č. 8

PETRA, 42 let, rozvedená, vzdělání základní, zrakové postižení: slepota – zbytky světlocitu, po operaci hypofýzy.

Jak jste se dozvěděla o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

Já jsem se dozvěděla přímo o SONS a Dědině z časopisů ZORA a NAŠE ŠANCE.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využila, případně dále využíváte?

Takže, využila jsem služeb Tyfloservisu, kde jsem se učila podpis, sebeobsluhu a prostorovku. Dál jsem využila a využívám Tyflocentrum a jejich doprovod a účastním se taky volnočasových aktivit s SONSu, tam chodím na hru KVARDO. A ještě jsem podstoupila rehabilitaci na Dědině a to byla samoobsluha, dramatický kroužek, muzikoterapie a tělocvik.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Určitě, spoustu věcí jsem se naučila. Mívala jsem a ještě někdy mívám problém s cestováním, ale zvládám to, zlepšuju se a už z toho nemám takový strach. Dalo mi to hodně.

Absolvovala jste nějaký rekvalifikační kurz?

Ano, na tkadlenu.

Našla jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění?

Ano, přímo na Dědině mi nabídli místo v chráněné dílně na Dědině.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Kdo chce, tak pro toho služby dostupné jsou. Dnes už v tom nevidím problém. Kvalita super. Já jsem a vždycky jsem byla maximálně spokojená.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Já bych uvítala více kurzů, například kurz společenského tance, nebo muzikoterapie, nebo více víkendových akcí, klidně táborák, posezení u kytary, aby se mohli lidi třeba i seznámit a navázat bližší vztahy. Dobrý by byl i dramataák. Já to tak střílím, jak mě to napadá, ale třeba právě to setkávání s ostatními zrakově postiženými, ale i zdravými lidmi. Šikovnej by byl i kurz angličtiny a anglické konverzace, nebo i jiných jazyků. No a zkvalitnit by se také dalo zajišťování průvodců, kterých je často nedostatek, dlouho dopředu se musí objednávat a když pak člověk potřebuje něco nahonem, tak průvodci nejsou. Takže tak to je asi všechno.

Rozhovor č. 9

ANTONÍN 41 let, ženatý, vzdělání vysokoškolské, zrakové postižení: atrofie zrakového nervu od r. 2002 po selhání ledvin, po komatu.

Jak jste se dozvěděla o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

Moje matka pracovala na OSSZ a jednou za ní přišel ředitel Tyflocentra Karlovy Vary a dal jí pro mě informace o rehabilitaci na Dědině.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využila, případně dále využíváte?

Nastoupil jsem na Dědinu a využil jsem obojí, jak sociální tak pracovní rehabilitaci. Při té sociální jsem se věnoval Braillovi, počítači, sebeobsluze a prostorovce. Pracovní to byly košíky, tkaní a práce s počítačem. V rámci SONS využívám jimi pořádané kulturní akce a různá soustředění. Využívám také centrum tyflopomůcek, kde jsem si pořídil třeba hry, karty s Braillovým popisem, kostky, člověče, nezlob se.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

Bez pochyby, to co mi to dalo, bylo přínos, jsem v kolektivu, je to pro mě užitečně strávený čas a nevnímám tak rozdíly mezi zrakově postiženými a nepostiženými.

Absolvovala jste nějaký rekvalifikační kurz?

Ne. Já jsem si dodělal na vlastní triko pedagogické minimum.

Našla jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění?

Momentálně pracuji pro středisko Dědina, kde jsem instruktorem rehabilitace, učím psaní na stroji, respektive na počítači, techniku psaní na klávesnici.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Můj názor je a domnívám se, že to není jen můj názor, že tyto služby jsou dostatečně a snadno dostupné těm, kteří je chtějí využít. A kvalita je také dobrá.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Řekl bych, že asi ne. Služby se mi zdají dostatečně kvalitní. A to o by se mohlo změnit to asi jen tak neovlivním. Kdyby se dalo nějak vylepšit zaměstnávání rekvalifikantů to by byla trefa do černého. Ono je spousta kurzů, školení, ale už není jistota, že všichni získají práci. Vzpomínám si, že probíhal nějaký kurz zapisovatelů, to byl projekt Evropské unie. Byli to čtyři kurzy po asi čtyřech až pěti rekvalifikantech, snad několika týdenní. Výsledek je, že nikdo nemá uplatnění, mají sice papír, že jsou rekvalifikovaní a nic. Navrhoval bych pokusit se změnit tento nedomyšlený systém, aby kvalitní služby přinesly taky kvalitní ovoce. Co víc dodat.

Rozhovor č. 10

JAN 57 let, ženatý, vzdělání středoškolské s maturitou, zrakové postižení: od narození nevidomý

Jak jste se dozvěděla o organizacích a službách určených pro těžce zrakově postižené?

Jsem nevidomý od narození, takže vím, že existují organizace, které se věnují zrakově postiženým. Navíc jsem studoval Deylovu konzervatoř což je prostředí, kde Vám jen těžko unikne cokoliv, co se týká zrakově postižených.

Jaké služby jste v rámci sociální a pracovní rehabilitace využila, případně dále využíváte?

Byl jsem několik let členem SONS a taky využíval její knihovnu, tyflopomůcky a taky Tyflokabinet. Doma v Olomouci chodím do Tyflocentra a učil se podpis a trochu prostorovku. Sebeobsluhu zvládám sám jako dlouholetý samouk. Taky občas využiju právní poradenství. Co bych ještě dodal, no že se účastním rekondičních pobytů, sportovních akcí, rád zajdu na kuželky nebo bowling a hitem poslední doby je střelba. Ano, slyšíte dobře, nezbláznil jsem se. Jsme parta nevidomých, kteří jezdí čas od času si zastřílet na laserovou střelnici do Policejní školy v Hrdlořezích v Praze. Děláme i soutěže, musím říct, je to velmi zajímavá věc.

Pomáhají vám poskytované služby zkvalitnit váš život?

No tak samozřejmě, kde bych bez určitých služeb dneska byl? Née, to by se nedalo.

Absolvovala jste nějaký rekvalifikační kurz?

Ne.

Našla jste po ukončení kurzu pracovní uplatnění?

Po ukončení Deyláku jsem se postavil na vlastní nohy a začal učit na základní umělecké škole hudbu, hru na hudební nástroje a tam jsem zůstal dodnes.

Jaký je Váš názor na dostupnost a kvalitu služeb těžce zrakově postiženým?

Dovolím si říct, že služeb je dost a jsou kvalitní. Já se zatím setkal s dobrými lidmi, kteří dělají svoji práci poctivě a podle toho taky ta práce má svoje výsledky. Takže já nemám nic proti.

Máte nějaký vlastní návrh na případné zkvalitnění služeb?

Návrh nemám. Říká se, že se dá vždycky něco zlepšit. Tady postačí, aby všechen ten servis pro nás nevidomé a jinak zrakově postižené zůstal na takové úrovni jak je dnes.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Radek HŘIB

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Sjednocená Organizace Nevidomých a Slabozrakých ČR (SONS) – význam organizace v sociální a pracovní rehabilitaci těžce zrakově postižených

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 66

Celkový počet stran příloh: 22

Počet titulů české literatury a pramenů: 22

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 22

Vedoucí práce: Mgr. Jana JANKOVÁ